

L'EMIGRANT

NOVEMBRE

[12]

ATENCIO

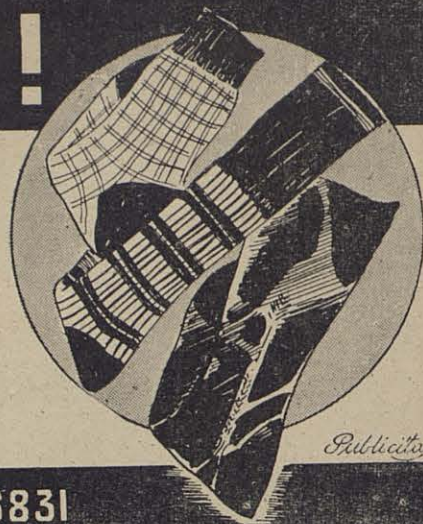
CAMISERIES !

PER A MITJONS. ESTADIO
PER A SOQUETS. OLIMPICO

Les millors qualitats • No destenyeixen
Colòrs sòlids

OLIVERI & MATHIESEN LTDA.
FABRICANTS

Publicitat

SAN ISIDRO 1525 TELEFON 53831

LA CASA IBERA

DE MARTINEZ I CASASUS

SAN PABLO, 1802 — TELEFON, 61345

TOT EL QUE NECESSITI PEL SEU

AUTOMOBIL

FABRICA DE MIRALLS

DE FRANCESC CUCURELLA R.
TALLERS ESPECIALS PER A PLATEJAR,
BISELAR I GRAVAR

Especialitat en miralls de fantasia i venecians

Casa fundada el 1906 — Importació directa

ARGOMEDO, 369

TELEFON, 66601

Castellà Granja i Cia.

Huérfanos, 780 — Teléfon 30472

Cigars "Romeo y Julieta"

Xereç "Tío Paco"

Conyac "La Parra de Oro"

CONTRA LA CASPA I LA
CAIGUDA DEL CABELL

PILOLINA

de TORT GERMANS

AV. B. O'HIGGINS 1751

TELEFON 63054

DEMANEU-LA A TOTES LES FARMACIES DE XILE

Publicitat

RESTAURANT DEL CENTRE CATALA

Huérfanos, 1111 — Teléfon 86583

ATES PER CARLES MOLLO

CUINA NETAMENT A LA CATALANA

VINS I LICORS DE PRIMERA QUALITAT

ESPECIALITAT EN BANQUETS

Quines Companyies m'ofereixen
més garanties i facilitats?....

DECIDIDAMENT

Federació Xilena d'Assegurances

**LA NUMANCIA
LA FEDERAL I
CAUPOLICAN**

Incendis - Marítimes — Transports — Garanties, etc

VALPARAISO (Gerencia)

SANTIAGO

i edifici del Banc español — Chile — Oficina 905

Prat, 865 - Casilla 744 - Tel. 5854 Huérfanos, 972 - Casilla 1993 - Tel. 89684

libreria SALVAT
Barcelona-Santiago

Agustinas 1043 — Casilla 2326 — Teléf. 84734
SANTIAGO

El millor assortit de llibres
La millor llibreria

TRANSPORTATION

EMPRESA DE TRANSPORTS

H. BEDWELL i LEONART GERMANS LTDA.

ROSAS 1857

TELEFON 62483

LLIBRERIA SENECA

LLIBRES -- REVISTES — FIGURINS — LITERATURA — CIENCIES — ART — TECNICA

L' assortit més complet i el millor servei de novetats de les principals editorials nacionals
i estrangeres.

HUERFANOS, 836

CASILLA, 13171

TELEFON, 33698

Assegurances

VIDA I INCENDIS

BARTOMEU SOLER I URGELL

HUERFANOS, 1055 - INTERIOR, 336 - OF. 204-8

TELEFONS, 62442 - 83151 - 74838

Forn i Pastisseria

Montserrat

d'ANDREU PLA

ENSAIMADES, COQUES I TORTELLS A
L'ESTIL DE LA NOSTRA TERRA.

ELS PRODUCTES D'AQUESTA CASA SON
GARANTIA DE QUALITAT I D'HIGIENE

ES REPARTEIX A DOMICILI

Puente, 825 — Santiago — Telèfon, 60147

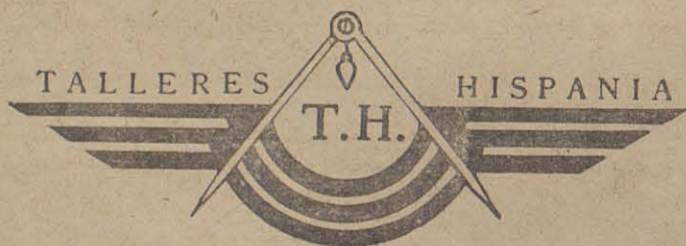
Tallers Hispània

INSTAL·LACIONS

MOBLES

DECORACIO

FUSTERIA D'OBRES

TALLERS I OFICINES:

RUIZ TAGLE 1249

FABRICA DE NINES

de BALDOMA i Cía

BLANCO ENCALADA, 2565 — TELEFON, 90434

ASSORTITS ESPECIALS PER A REGALS DE
NADAL, CONVENIENTS A SINDICATS,
INSTITUCIONS, FUNDOS, ETC.

VENDES AL MAJOR I DETALL

FORN
"LA BARCELONESA"
DE RAMON BELLA M.

Els seus forns a vapor donen al pa una cocció perfecta.
La nostra especialitat són els xocosos, el pa de llet
i el de motlle.

REPARTIM-UNICAMENT A PARTICULARS
AVINGUDA CONDELL 1654 · Telèfon 40568

Publicita

L'EMIGRANT

NOVEMBRE DEL 1945

CONTINUA L'OFENSIVA
POLITICA DELS
APOLITICS

ANY I DOLÇA CATALUNYA, PATRIA DEL MEU COR... N° 12

Portantveu de "Solidaritat Catalana"

Editor: Agrupació Democràtica Catalana.

Redactors: Amichatis, Joan Manresa, Josep Ma. Casasses, Josep Ma. Imbert, Josep Torre de Mer, Santiago Meléndez, Miquel S. Cunillera, Joan Montañana, Maria S. Crespo i Isidre Corbinos.

Dibuixants: Roser Bru, Amichatis-Montero i Claudi Tarragó.

PREUS:

Subscripció a Xile . . . . . \$ 100 l'any

Exemplar . . . . . \$ 10

Per a altres països: Preus convencionals

Direcció postal: CLASIFICADOR 578 — SANTIAGO

NOTA.—Els articles signats, de caire polític o polèmic, són publicats sota l'exclusiva responsabilitat de llurs autors. Els articles

SUMARI

Portada, per Roser Bru. — La qüestió prèvia. — Editorial. — Solidaritat Catalana. — Valenciana?, per Joan Montañana. — Barcelona 1914-1918, per Santiago Meléndez. — Serveis de la Catalunya Autònoma. Assistència Social i Sanitat, pel Dr. Miquel S. Cunillera i Rius. — El nostre Don Pedro Aguirre Cerda. — Ruta d'Exili. Els motius d'un refugiat, per Joan Manresa. — Lluny de la Pàtria. Full d'un diari. "Doña Maria", per Maria S. Crespo. — El refugi català de Farellones. — Fútbol i Política, per Isidre Corbinos. — Centre Català. L'Orfeó a San Antonio. La festa dels muntanyencs. Resposta a una lletra oberta. — Noticiari.

LA QUESTIO PREVIA

DES d'aquestes planes l'hem alludida en més d'una ocasió. Paral·lelament als aspectes de la lluita antifranquista a la causa sagrada de l'alliberament de la nostra Pàtria, tenim plantejada una qüestió d'humanitat.

És tan tràgica la situació dels nostres germans a França, són tan terribles les condicions en què es troben, que no cal exagerar-ne els detalls, per a produir sentiments de pietat o de llàstima. S'imposa, actualment, la invocació serena però exigent a la sinceritat dels ideals que tots diem sustentar. I poques oportunitats tindrem com aquesta per a provar-la, que no es tracta de generositat, sinó d'un deure.

Els nostres germans moren, materialment, a França, cauen en grans quantitats, víctimes de la fam, del fred, de la misèria. Aquest és el premi a llur esperit de lluita, a llur patriotisme, a llur intransigència meravellosa davant dels botxins de la Pàtria!

¿Quants d'ells podran resistir l'hivern que ja s'inicia a Europa?

¿Haurem fet tot —TOT— el possible per tal d'evitar-los llur trista sort? ¿Satisfaríem, si fóssim sincers, la nostra consciència?

Recapacitem, rectificuem i obrem. Units en un sol bloc —encara que només sigui per a aquesta qüestió—. Car totes, totes les altres, poden dependre d'ella.

¿Ens donarem compte que la nostra avençada de combat a França corre perill de desaparèixer?

EXTRAORDINARI interès i transcendència té per a nosaltres el tema que exposa el bon amic Joan Montañana en el seu article "Valenciana?", que publica aquest mateix número de la nostra Revista.

Naturalment, el tema no és nou en el camp de les manifestacions espirituals i polítiques dels tres pobles que parlem la mateixa llengua que fou honorada per

Muntaner, Auziès Marc i Ramon Llull. Però sempre té i tindrà actualitat, mentre la proclamació i defensa de la germanor entre els mallorquins, els valencians i els catalans, amb totes les conseqüències que se'n deriven, en l'ordre cultural i polític, no assoleixin, almenys, aquella categoria axiomàtica que té avui, per a tots els catalans, l'afirmació de la nostra personalitat nacional.

El camí per a arribar-hi encara és llarg, però ja han estat donats els primers passos i hem d'esperar que en el pròxim futur, els uns i els altres hi anirem avençant, cada vegada d'una manera més decidida i encertada.

En aquesta tasca, la qüestió fonamental i prèvia —i a l'ensem la que exigeix un esforç i un temps majors— és la del total desvetllament i reafirmació de la consciència nacional en els pobles germans valencià i mallorquí. Aquest procés ha d'acomplir-se, lògicament, a través de les mateixes etapes i de vicissituds semblants a les que han assenyalat la marxa del catalanisme polític. Però el moviment (que en el seu moment inicial es produí d'una manera paral·lela als tres pobles; renaixement literari: Rubió i Ors i Verdaguer —Llorente i Querol— Aguiló i Costa i Llobera) ha quedat considerablement retardat, tant a València com a Mallorca, per circumstàncies diverses que, fins ara, han deixat sentir la seva influència negativa.

Aquestes forces reaccionàries són, en essència, idèntiques a les Balears i a València, i, per tant, podem generalitzar. La superposició de l'idioma castellà en àmplies esferes socials, i l'atracció o fetitxisme del concepte unitari d'Espanya, —no tan sols en la política, sinó en els més diversos aspectes—, s'hi han manifestat molt més poderoses que a Catalunya. I per això, mentre a la nostra terra la tasca enaltidora de la llengua mare no es limità als cenacles dels literats, i després d'un lapse relativament curt, esdevingué, per convicció, obra eminentment popular, en el més noble sentit del mot, i fou depassat el període de la "gente bien" russinyolesca, en canvi, en els pobles germans nostres, l'estima i dignificació de l'idioma propi, com a òrgan d'expressió de llur intensa espiritualitat, restava encara limitada als grups de selecció, i seguia dominant-hi el concepte que el valencià o el mallorquí serveixen només per a les activitats casolanes.

I més encara s'hi deixava sentir, d'una manera viva, l'oposició al plantejament de les naturals derivacions patriòtiques i polítiques en defensa de llur personalitat retrobada. Malgrat dels esforços dels capdavaners del moviment, no

arribaven a l'entranya popular aquelles aspiracions, i per això els qualificatius burlescs o despectius de "chalaos" o "tocats del perol" —dels quals ens parla en Montañana— tenien a València encara plena actualitat, quan el seu equivalent, "els de la ceba", ha desaparegut, per fortuna, des de fa uns quants anys, a Catalunya, car tots els bons fills de la terra sentim avui plenament l'ideal patri.

Per altra banda, les forces negatives que abans esmentàvem s'han vist afavorides per la natural reacció produïda quan, de bona o de mala fe, hom ha cregut o ha afirmat que l'enaltiment de la llengua materna i de la pròpia personalitat nacional i la seva conseqüència lògica —reconeixement de llur germanor idiomàtica, espiritual i política amb els catalans— representaria, tard o d'hora, la seva dominació per Catalunya. Els enemics del desvetllament nacional dels nostres pobles han estat destres en fer d'aqueixa insinuació o afirmació perfidiosa, una arma veritablement eficaç per a llurs finalitats, doncs amb ella han aconseguit refredar molts entusiasmes, i paraitzar, o almenys minvar, l'abast de moltes actuacions valencianistes i mallorquinistes.

Per això, en aquest aspecte de relació i projecció del nostre pensament envers València i les Illes, ens correspon a nosaltres, els catalans, demostrar els majors tacte i discreció. No volem significar, amb això, que tinguem de reprimir els nostres sentiments, ni molt menys encara que estiguem obligats a amagar aspiracions o finalitats inconfessables. Tot al contrari. Escau, i és absolutament necessari, el nostre gest de germanor i franca amistat, sense limitacions de cap mena; el recolzament de llurs activitats patriòtiques, amb totes les nostres forces i possibilitats; l'oferiment, sense reserves, de la nostra experiència en la lluita per l'obtenció de la nostra llibertat. Però cal també que aquesta expressió dels nostres sentiments plantegi sempre, d'una manera justa i adequada, la relació que ha d'existir entre València, Mallorca i Catalunya, en tots els ordres. La realitat viva de l'idioma, la nostra història mil·lenària, els trets essencials de la nostra geografia i de la nostra economia, les possibilitats pel futur, tot assenyalen la identificació entre els tres pobles i els lligams mutus que —més estretament encara que en els temps passats— haurien d'afavorir extraordinàriament el nostre lluminós pervindre; lligams polítics que valoritzarien la posició i la gravitació dels nostres països en el conjunt dels pobles de la península ibèrica; lligams establerts d'una manera absolutament lliure i amb plena consciència de que resultarien beneficiosos per a tots; lligams que mai no haurien de significar dominació d'un poble sobre els altres, sinó el més perfecte acord entre germans.

Aquesta posició espiritual està cridada al triomf. Per fortuna, en els darrers anys de vida democràtica, i ara entre els exiliats, i àdhuc a la pàtria, segons les notícies que ens arriben, ha anat adquirint cada vegada major força aquest moviment d'aproximació entre els tres pobles i d'identificació de les nostres aspiracions. Hem de creure que aquest moviment s'accelerará i assolirà la plenitud necessària per a arribar al terreny de les realitzacions, quan s'esfondri definitivament la tirania franquista o els règims similars que poguessin substituir-la.

Mestrestant, nosaltres a Xile ratifiquem que els nostres braços acolleixen amb tot l'afecte i amb plena lleialtat els nostres germans de València i Mallorca que viuen a aquestes terres. I no cal dir-ho, les planes de "L'EMIGRANT" resten a llur disposició per a la defensa dels nostres ideals comuns.

SOLIDARITAT CATALANA

Manuel Azaña

S'HAN acomplert cinc anys de la mort de Manuel Azaña, President de la República espanyola, a l'època més trascendental i difícil de la seva curta i gloriosa vida.

Els catalans no podem, en aquesta ocasió, oblidar el seu nom excepcional, ni podem deixar de retre-li el nostre sincer homenatge.

Sense necessitat d'entrar en detall en tots els aspectes de la seva vida i de la seva personalitat tan rica, sense haver d'analitzar cada un dels matisos del seu pensament polític i de les seves realitzacions, és suficient, per a nosaltres, allò que, fonamentalment, es refereix a l'actuació de l'eminent republicà desaparegut envers les nostres coses: i no podem oblidar, en aquest sentit, que la seva actuació de cara al nostre dret nacional ja data dels temps de persecució durant els quals un grup selecte d'intel·lectuals, el més representatiu i el millor de Castella, ens portà —si no la comprensió plena i la identificació fins a les posicions més extremes— la primera, autèntica, sincera, demostració de simpatia, d'afecte, de recolzament.

Conseqüent amb aquella manifestació, Don Manuel Azaña, primer home del carrer i després President de la República, no desmentí, en el curs d'aquesta trajectòria, la línia de conducta que, arribat el moment, donà com a resultat les primeres manifestacions de vida autònoma de

què, després de segles d'esclavatge, gaudi Catalunya. No pas, certament, completes, però sí la base del nostre indiscutible dret actual, i de totes les realitzacions i millores futures.

Don August Barcia novament visita Santiago

El senyor August Barcia, Ministre de Finances de la República, ha estat designat pel Govern de la mateixa el seu representant a Sud Amèrica. Durant la seva breu estada a Santiago va reunir al seu entorn, en un àpat íntim, Fidel Estay, Eduardo Frei, i Enrique Arriagada, ministres de Xile; Gabriel González Videla, el dinàmic senador, tan amic de

la nostra causa; Alfredo Rosende, President del Partit Radical. August Barcia es féu acompanyar per representants dels diferents sectors de les col·lectivitats espanyola, catalana i basca, entre ells el nostre consoci Raimond Mas i Perera, que va assistir-hi ostentant la representació d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Una típica barraca del camp Valencià

ALGU ha dit que és la parla allò que agermana els homes, i que l'idioma forma els pobles.

També s'ha dit que la llengua mare és la que sempre perdura amb l'home, i la que estima i sent en son cor per sobre de tot.

Exemples són els pobles d'Irlanda, Escòcia, Bretanya, Alsàcia, Catalunya, Calàbria, etc., etc.; mes, desgraciadament, no tots els pobles que tenen una llengua pròpia l'estimen en el que val.

Jo, que sóc valencià, nascut a València, en el carrer més valencià i en la parròquia més valenciana de tota la capital; que he voltat pel món i que he viscut en els pobles que, tenint un idioma per a tot el país, continuaven parlant el seu, sentint amb el seu i amant i glorificant el seu sobre de tot, no puc dir el mateix dels meus paisans, dels valencians de València, i quan dic València, parlo solament de la capital, ja que els pobles de la meua terra, afortunadament, no són iguals.

Jo he cursat, en les aules de la Universitat d'allà, els tres cursos de la llengua que dictaven Joan Baptista Argent i Estanilau Alberola, i sé dir que érem ben pocs els de la capital; els fills dels pobles ens quintuplicaven en número i fervor.

En la capital, tot aquell que es creu *classe mitja* o *alta* es lliura a parlar el castellà; aquests i els fills de les porteres, parlen la mateixa llengua: els uns són *churrets*, els altres... gent sense cap personalitat.

A Xile, jo em planyia un dia davant d'uns valencians del poc amor que sentien aquests per a la nostra llengua; un d'ells em contestà, despectivament, "que no es podia estimar la nostra llengua, perquè era molt vulgar i ordinària".

El valencià d'aqueixa resposta és fill de la mateixa València, i l'oír-li aquestes paraules fou per a mi com si tanmateix m'haguessin pegat una forta bufetada en ple rostre; vaig quedar mut, confós, aturdit.

Jo, que fa tans anys que falto de la terra, però que sempre l'he portat i la porto ben al cor, mai no hagués cregut ni esperat una resposta semblant.

—L'hauria escoltat bé? Seria això possible?

Desgraciadament, és possible, puix el valencià de la capital sent per la nostra llengua tant poc amor que creu rebaijar-se en parlar-la; les coses netament valencianes els preocupen ben poc. Cap valencià de Xile no podrà mostrar-vos un carnet polític d'un partit valencianista, d'un partit netament nostre, per a nosaltres i les nostres coses.

Si el valencià no sent en el fons de son cor la dolçor de sa llengua, és perquè mai no ha estat en ell el pulir-la, l'em-

VALENCIANIA?

Per JOAN MONTAÑANA

bellir-la, el donar-li harmonia i fina composició, el buscar-li figures retòriques; el valencià de la capital (un bon setanta per cent) sempre ha emprat la nostra llengua per a ridiculitzar-la i sempre, sempre, com a *llengua inferior*.

Bona culpa d'això la té un grapat dels que es titulen *escriptors*.

Aquests en fer representar comedietes d'una dicció i ortografia horribles, han conseguit, tal vegada sense donar-se compte, allunyar completament la nostra gent de la seva llengua, tant és el que l'han ridiculitzada.

"La Traca", aquell full indecent quant a ortografia i contingut, també té la culpa de la poca estima que els meus paisans senten; uns i altres, en lloc de cantar-la, l'han estat humiliant.

No obstant, algunes publicacions, tals com "El Cuento del Diumenge", "La Senyera", "Lletres d'Or" i "El Llemosi", les he vistes ben relligades i curades en moltes biblioteques particulars de València; aquest últim detall vol dir que malgrat tot, existeix i sempre existirà el bon valencià.

Recordo bé que a nosaltres, els que érem del "Partit Valencianista d'Esquerra", els de "Lo Rat Penat" o els "Fills del Palleter", a tots aquells que formàvem grups valencianistes, ens deien que estàvem "chalaos", o bé "tocats del perol".

Si aquets valencians senten poc o res la seva llengua, que és el que agermana els homes, fa estimar sa terra i sentir-se fill d'ella abans de tot, què podrem dir de l'estimació que senten per Catalunya o Mallorca com a germanes de raça, d'història i com a fills d'un mateix poble?

Els valencianins de Xile (no els valencians) poc és el cas que fan de les coses de Catalunya, de les de Mallorca...

Aquests valencianins miren les coses catalanes com a quelcom rar, com es mira un ocell desconegut o una cosa exòtica.

Per a ells, aquests catalans són tan "chalaos" o "tocats del perol" com érem nosaltres, els valencianistes. Si certs *diaris* i *escriptors* valencians són els culpables de l'allunyament dels valencians vers sa llengua, també són molt culpables molts catalans de l'allunyament dels valencians vers Catalunya.

Aquests diris de "valencià i home de bé..." o aquell de "en València en mataren tres..." o l'altre de "el valencià, si no t'he l'ha fet...", són paraules que no es poden oblidar i que els contraris repeteixen, i alcen com a estandart per a separar un poble de l'altre. Aquestes sonsonetes, a tots nosaltres ens fereixen molt en dins del cor.

No obstant, a València s'estima Catalunya molt, més del que tal vegada els catalans poden creure; per això ens dolen aquestes indirectes. Catalunya, com a germana gran, deu donar-nos el pa espiritual i el calor de mare que ens falta; riure's dels valencians o dels mallorquins, tractar-los malament o mirar-los en menys, és allunyar-los poc a poc, i francament, no es aquesta l'hora de les separacions, si no, ans al contrari, és l'hora d'estar més junts, més units, més apiunyats que mai, sentint tots plegats les nostres penes i les nostres glòries, com una sola pena i una sola glòria.

Catalunya ha de donar la pauta a seguir; valencians i

BARCELONA

1914 - 1918

Per SANTIAGO MELENDEZ

LA declaració de guerra sorprengué a Barcelona en una etapa esmorteïda sense suc ni bruc. La vida ciutadana s'hi escolava llangorosa. Quan la nostra premsa començà a publicar capçaleres cridaneres remarcant, per exemple, l'atemptat de Serajevo, la gent obrí uns ulls com unes taronges. La invasió de Sèrbia pels austríacs, l'assassinat de Jaurès, a París, i seguidament la declaració de guerra, l'agost del 1914, donaren la balançada i crearen tot seguit un estat febrós d'opinió. No obstant, la bullida que produí la sorpresa dels fets no es traduí, d'una manera immediata, en l'aparició de partidaris, les simpaties dels quals es decantessin obertament vers l'un o l'altre dels contendents.

Es pot dir que els artistes foren els primers en manifestar-se. Llur condició els havia de portar de dret al costat de França primer, i seguidament al dels aliats.

Al cap de poc temps d'esclatar el conflicte, la premsa de dreta començà a ensenyar l'orella i, ben aviat es declarà germanòfila a ultrança. Mentrestant s'inicià l'exode més bigarrat que us pogueu imaginar de fugitius de tota raça i condició que, naturalment, feren cap a Barcelona. Francesos, russos, japonesos, anglesos, polacs, etc. Homes i dones (especialment dones).

Els hotels de totes les categories s'ompliren a vessar. Els cafès i llocs d'esbarjo foren els indrets on es feren presents primer els grups de nou arribats. Gairebé tots portaven la cartera ben proveïda i no escatimaven diners en la despesa i menys encara en les propines. Els cabarets i "music halls", malgrat que en aquells dies eren ben casolans i vulgars, començaren a reviscolar-se. L'"Eden Concert" que era —diguem-ne— la catedral del desori dels cansaladers, carnisers i fabricants de tot Catalunya, prengué per raó de la nova clientela, un caràcter internacional molt especial. Igual cosa succeí amb la resta dels antres de perdició del carrer Nou i del paral·lel. "L'"Excelsior", a la Rambla, prop del "Lion d'Or", fou el que, degut a la qualitat dels seus parroquians antics, pogué esdevenir, sense gran trasbals eco-

nòmic, el "rendez-vous" del contingent més florit d'aquella riuada de *demi-mondaines* i aventurers que, de la nit al dia, es trobaren desplaçats i sense ambient. Tots ells creien que la guerra era joc de poques taules i que aviat podrien retornar a París i arreu d'Europa a arrossegar la mandra.

Cal aclarir que, entre tants capitans d'indústria i gent de dubtosa moralitat, arribaren persones honorables, vells, dones i infants que anaren a aixoplugar-se al recés barceloní, a casa de llurs familiars. Però aquests, com és natural, no cridaven l'atenció.

No feia gaire temps que s'havia iniciat la lluita i els grups d'emigrants començaren a aclarir-se. L'espionatge i el contra-espionatge degué anar-se nutrint d'aquells elements, perquè, tot de cop, s'obriren pels pisos de les Rambles una munió d'oficines i negocis estrafolaris, amb raons socials de noms difícils.

Les comandes que el ministeri de la guerra francès feia als nostres fabricants i industrials, per a cobrir les necessitats dels exèrcits, passaven per aquell laberint de renegats, i de llurs càtaus en sortien encarides al màxim o adulterades en el millor dels casos.

Recordo perfectament que, per la terrassa del "Royal" de la Rambla, s'hi veia cada tarda, cap el tard, dos francesos d'enorme corpulència. Si no eren bessons poc se'n faltava. Vestien elegantment trajos gris clar o blau marí, sabates grogues i lluentes, barret "jipi-japa" i una enorme i estarrufada barba, que gairebé els hi amagava un enorme brillant de corbata. Es veu que feren moltes relacions perquè sempre anaven acompanyats de gent de bon aspecte, amb carteres i paquets de mostres. Ells sempre pagaven la despesa. Un dia vaig preguntar al cambrer qui eren aquells homenassos tan esplèndids. "—Són agents compradors del

mallorquins no són menys que els catalans, si no igual a ells i tant com ells.

No es tracta de "Sudetes", sino de veritables germans.

Les coses de tot el nostre poble, de Nord a Sur, d'Est a l'Oest, Pirineus al mig, no són purament "barcelonines", si no germanor, amplia i oberta, gran i forta, que ha d'atènyer tots els pobles de la mateixa parla.

Vosaltres, catalans de Xile, germans grans nostres, fills de la mateixa mare, què es el que haveu fet fins avui per a acostar-vos a nosaltres, els valencians o mallorquins de Xile?

Res, completament res, mai res!

Jo estimo que el germà gran ha d'assenyalar al més petit els passos a donar, el camí que ha de seguir fent-lo

caminar amb pas ferm i segur, assenyanat-li el bo i el dolent.

Si s'ha dit que la parla agermana els homes i forma els grans pobles, per què no demostrar que aquestes paraules són una realitat?

Si avui falta "valenciana" als valencians o falta "mallorquineria" als mallorquins, qui sap si, en donar-los el pa espiritual que els fa tanta falta i la germanor que avui no hi ha, qui sap, qui sap, si algun dia, no molt llunyà, podríem tots plegats pensar en la formació del tan desitjat *gran poble!*

Germans de sang i cor, fills tots d'una mateixa mare, SEMPRES.

"SUDETES", ni ara ni mai!

govern francès. Compren medicaments i potingues per injecció... Són els millors clients de la terrassa".

Un altre bon client d'aquell cafè era un tipus ben plantat i vestit estrofolàriament. Portava un barret ample, enorme; unes patilles rosses "a lo Maximilià", d'una llargada descarada, igual que el seu recargolat bigoti, decoraven la seva cara pigallada; armilla, camisa i corbata blanques, cadena d'or inversemblant, el penjoll de la qual era un terrible ullal de lleó; pantaló de muntar i polaines de xarol rosses. Les seves mans, amb molts anells i brillants, sostenien un fuet en impecable estat de conservació. Diu que era domador de lleons i feres terribles però que, per les dificultats de la guerra, no havia aconseguit encara poder fer arribar tota la seva "ménagerie". No obstant, a la Duana hi tenia tres lleons enormes als quals, ell personalment, al punt de les dotze i a les cinc de la tarda, donava la racció de carn. Aquest esperpent sempre anava sol.

Un home estrany, de mitjana estatura, amb una cara llarga, interminable, i d'una pal·lidesa inquietant, vestit gris no massa net, carregat de brillants, i barret ribetejat de cinta blanca, bastant suadet, era punt fort a aquelles taules i tenia una altra mena d'amics. Tots parlaven llengües orientals, i els diumenges i dies de "corrida" anaven tots als "toros", amb carretella de luxe i dos cavalls.

Eren molts, com he dit, els tipus desconcertants que aparegueren per aquelles Rambles. Però us cito aquests perquè a més d'ésser molt descarats, són dels únics que, anys després, en vaig saber la fi.

Un dia, finida la guerra, caigué a les meves mans un número d'una revista francesa que es titulava "Documents secrets de la guerra", editada a París. A les darreres planes publicava una col·lecció de fotos detallant els procediments més complicats de què es valien els espies per tal de despistar, i seguidament un seguit de fotos d'espies que havien estat afusellats al fort de Vincennes. El primer que em cridà l'atenció fou un grup de dos "poilus", amb una barba rinxolada. Eren els dos agents compradors del govern francès, de la terrassa del cafè "Royal" de la Rambla. Havien estat afusellats perquè, a més de negociar i enriquir-se amb el diner de l'Estat francès, emmetzinaven els injectables i demés atuells quirúrgics que compraven a Barcelona i arreu d'Espanya, servint així la causa dels "boches".

El del barret gris enriberat també hi era retratat. Aquest passava documents dintre de les esponges. Era grec i el "pinsaren" en flagrant delictes dins de França.

Per fi, hi aparegué el domador de feres. La seva especialitat era semblant a la del grec, però ell tractava l'aferr més en gran i a la segura ¿A qui se li acudiria que dintre els barrots i fustes d'unes gàbies de lleons, tigres o panteres, hi anava el platí per quilos, amb destí Alemanya?

Els tres lleons que tenia a la Duana moriren de set i gana en un tancat del carrer de Viladomat, on els confinà el jutge en produir-se la desaparició misteriosa del seu propietari...

Un altre fet a remarcar que posa en evidència el camp propici que l'espionatge alemany trobava a Barcelona, fou la metamorfosi de rejuveniment que es produí en el mariners dels vaixells alemanys que restaren paralitzats al port. Aquelles tripulacions foren internades per ordre del govern a l'Escorxador vell de Gràcia. Els internats eren, als primers temps, homes de trenta cinc a cinquanta anys, però aviat començaren a rejuvenir-se miraculosament, fins a tornar als seus setze o disset anys, vermells i sans com unes roses. Era certament desconcertant aquest fenomen. Tant ho era que la gent de Gràcia ja començava a creure en l'excel-

lència de les aigües d'aquelles fonts. "Si voleu rejuvenir-vos—deien amb to mofeta—veniu a viure a Gràcia". Arribà un dia que el misteri s'esvaí. Resultava que Alemanya emprava l'escorxador com a casa de salut per a les tripulacions dels submarins. L'intercanvi tenia lloc a les costes de Garraf i a la vista dels carrabiners, però aquests eren persones manades, i les ordres del fatidic baró de Koenig, cap de l'espionatge alemany a Catalunya, passaven per sobre de qualsevol altra ordre.

*
*   *
*

Mentrestant, i a causa d'aquest desori, Barcelona anava prenent un caràcter de ciutat cosmopolita molt especial. La febre de negocis s'aparellà amb una mena de deliri de grandesses. La gent feia anar els milers i fins els milions de duros com els rajolers els maons. Aparegueren companyies navileres, trusts i societats anònimes per a explotar les més inversemblants empreses. Les companyies navileres, que fins aquells dies havien fet els seus guanys discretament amb els seus vaixells cinquantenaris i atrocinats, prengueren de cop i volta noms estrepitosos. L'"Hugo Stines", la "Royal Mail" i altres grans companyies trobaren els seus pretendents equivalents amb la "Compañia Teyá", la "Línea Martorell" o la "Línea Mumbrú", per exemple. Aquestes tres cases navileres tenien almenys una antiga tradició com a navileres o consignatàries. No es podia dir el mateix de tantes altres que aparegueren com bolets, amb un o dos vaixells tronats i d'infim tonatge, però això sí, amb unes esplèndides oficines al Passeig de Colom i unes làmines d'accions enlluernadores, llampants, la impressió de les quals valia més que tota l'empresa, amb els vaixells compresos.

El port prengué, doncs, una vida intensíssima i la gent del ram, descarregadors, empresaris d'encerats, agents de duana, capitans, pilots, cambriers o simples homes de tripulació, feien grans negocis i guanyaven sous fantàstics. Entraren en activitat capitans i pilots que ja feia anys que sols es marejaven a terra, fent cigalons a la Puda de l'Antonet o a ca'l Joanet del Passeig Nacional de la Barceloneta.

El diner, en bitllets de banc i fins l'or, arribà a córrer d'una manera escandalosa, i aquella plèthora es traduí d'immediat en unes ganes incontenibles de donar-se bona vida i de gastar-se'ls. Els que tenien en marxa negocis adients, cafès, "music-halls" i altres llocs d'esbarjo, els repintaren un xic o els ampliaren. D'altres, n'obriren de nous de trinca. El vell i conegut teatre "Arnau" del Paral·lel es transformà en un sumptuós "Folies Bergère". La transformació la dirigí el dibuixant i pintor Feliu Elies (Apa). L'empresa s'hi abocà a tot luxe. Foyer, saló xinès, cambriers d'uniforme, grooms a dojo, vedettes internacionals nascudes a La Bordeta... i timba. La timba era la única cosa que desdeia de la pretensiosa instal·lació. El burro de tres cartes i el set i mig usurpaven el lloc corresponent al "tournant" i a la ruleta. Sols aquest petit detall i un tuf xaró que tenia l'ambient feien fracassar la pensada de l'empresari.

A la Rambla de Canaletes, a un piset damunt de l'antic "Petit Pelayo", hi muntaren un altre cabaret de luxe. Se'n deia "Salón Japonés", amb atraccions, tango i parella de ballarins de saló. A l'"Excelsior" del Pla de l'Os, per aquells dies hi triomfava un ballarí, negre com el fum d'estampa, que es feia anunciar amb l'aristocràtic nom de "Príncipe de Cuba". El "Salón Japonés" no volgué ésser menys a Canaletes, i contractà per estrella un altre príncep de sang (?), "El príncep de Sans o el Rey del Vals lento". Aquest era un xicot que era l'as de la "Bohemia", del Pes

de la Palla, i fill d'un sacaire de Sants, molt popular. Era fort i corpulent com un roure i no cal dir com feia anar de bòlit a la "partenaire", en els balls acrobàtics. Era impossible que se li escapés de les mans aquella pobra noia i quan, acabades les cabrioles, l'exímia parella saludava amb l'obligat somriure als llavis, la masegada ballarina ho feia amb els ulls entravessats i uns morats als braços que feia fredat de veure'ls.

A la "Sala Imperi" un empresari eixerit hi muntà un gran espectacle de "music-hall", amb un nucli d'artistes de primera categoria. L'Argentina, la Raquel Meller, la Tórtola Valencia i la Pastora Imperio n'eren les vedettes. Els plens hi eren a diari, tarda i nit. Com es pot veure, n'hi havia per fots els gustos. Les quatre estrelles treballaven per torn rigorós, i segons l'èxit. Unes vegades tancaven l'espectacle L'Argentina i la Tórtola, unes altres la Tórtola i la Pastora, o qualsevolga d'elles amb la Raquel. Nosaltres hi anàvem cada nit. Erem anti-raquelistes. Les altres tres artistes, especialment la Tórtola Valencia, ens feien anar de corcoll. La nostra localitat era a banda i banda del passadís del pati de butaques, prop de l'orquestra, des d'on increpàvem els pacífics admiradors de la Meller, per tal de refredar-los els aplaudiments.

Fou tal l'aldarull que es produí una nit que, per poc, acabà en doble assassinat, doncs la Meller i la Tórtola, una vegada finit l'espectacle, es creuaren de paraules, per culpa nostra, i anaven a passar als fets, l'una armada d'unes imponents agulles de barret i l'altra d'una pistola. Quan ho sabérem nosaltres, organitzàrem, al "Royal" de la Rambla, un sopar de desgreuge a la Tórtola, que fou molt concorregut i que, a l'hora de la veritat, hagué de pagar la pròpia homenatjada.

Cap a la fi de la guerra, aparegué a Barcelona l'ex gran campió de boxa Jak-Johnson, que feia una tournée de gandul pel món, després de perdre el títol a La Havana. Esportivament estava ja en plena decadència, però malgrat el greix que li havia fet criar la bona vida, conservava un tipus atlètic superb. La color de la seva pell era d'un to xacolata daurat. Esbelt de línies i amb una alçada de prop de dos metres. S'exhibia a l'"Excelsior", boxant a l'ombra, primer, al puching-ball després, al compàs d'una orquestra, i per fi feia un "round" amb el seu "sparring", un negre imponent que es deia Gus Rhodes.

Es veu que l'ambient barceloní captivà el gran campió perquè s'hi enganxà de valent. Es féu popular i com era de consuetud l'enredaren a muntar un negoci. Fou aquest una empresa de propaganda o fàbrica de fum o encens, com volgueu. L'instal·laren en un pis de la Rambla de les Flors, enfront de La Virreina, amb grans pretensions. Una de les pensades innovadores que portaren a la pràctica, era una secció de cobrament de crèdits difícils.

Aquesta pensada resultà ésser la salvació, per una llarga temporada, d'un altre negre simpatiquíssim que feia anys que vegetava per la Rambla de les Flors. Era molt conegut. Es capçava amb un bombí i portava a l'estiu un vestit blanc com un glop de llet, amb una rosa llampant al trauc. Diu que havia vingut de Cuba amb diners i se'ls havia cruspit a Barcelona. Ningú no sabia de què vivia; només les cuineres que, per tal de sentir-se dir: "¡Adiós, mi cañita bambú!", o "¡Adiós, mi sopita borracha!", pagaven llur contribució amb una pessetona de la sisa o amb una costella de vedella que anava de dret a la butxaca del simpàtic Leopold.

No sé si per afinitat de color o per què, el cas és que un dia en Leopoldo aparegué a la Rambla, vestit d'una manera llampant i estrofolària, amb una levita vermella fins

els peus, coberta de fileres de botons daurats, i una gorra amb unes lletres que deien: "Empresa Anunciadora Johnson", i al dessota del nom de la casa, amb lletra menuda: "Incobrables".

En Leopoldo, vestit d'aquella manera, es sentia home important i retirà el salut a bona part de les seves antigues protectores; crec, no obstant, que se'n donava vergonya.

Quan el veïeu caminar seriós i amb posat de circumstàncies per qualsevol indret de la ciutat, ja podieu estar segurs que a poques passes, davant d'ell, hi anava algun pobre diable que feia mig any que no pagava el sastre. En efecte, la missió que l'empresa li havia encomenat era la de convertir-se en la sombra fatídica dels malpagadors.

Crec, com he dit abans, que aqueixa fou la única branca dels afers d'en Johnson que tingué èxit. La Fàbrica de fum, no obstant, se'n anà al cel amb cos i ànima i l'excampió, si no arriba a aixecar veles aviat, acaba prematurament la seva dramàtica vida fent la competència a en Leopoldo.

* * *

En mig de tanta faramalla incongruent, la vida espiritual barcelonina prengué una volada enorme. De llavors daten un sens fi, per no dir totes les iniciatives que vingueren a madurar-se i prendre cos en els darrers temps. El moviment artístic modern, especialment, prengué un impuls decisiu i el que l'esperonà fou la iniciativa de l'Ajuntament d'aquella època —el 1917— d'organitzar a Barcelona l'Exposició d'Art Francès, amb el conjunt meravellós dels tres Salons tradicionals: els dels Artistes Francesos, la Societat Nacional de Belles Arts i el Saló de Tardor. L'oportunitat de poder visitar i contrastar d'un cop els tres Salons, sols s'ha presentat aquella vegada i cal rendir homenatge als que llavors manaven a la Casa gran.

El Govern francès, en agraïment a aquella gentilesa, envià una col·lecció de mestres impressionistes, omplint completament el Saló anomenat de la Reina Regent del Palau de Belles Arts. La resta del Palau estava totalment ocupada pels tres Salons. Degas, Boudin, Courbet, Gauguin, Renoir, Sisley, Toulouse-Lautrec, Manet, Cézanne, etc. Imagineu-vos la festassa que s'oferia als artistes, així com als aficionats.

Ens posaren a l'abast dels ulls tanta meravella que ens semblava un somni. Fou un èxit de públic sense precedents. Aquell conjunt d'obres mestres, entre les quals hi havia el "Moulin de la Galette", de Renoir, el retrat de Mme. Manet, per Manet, la "Gare de St. Lazare", de Manet, el "Moulin Rouge", de Toulouse-Lautrec, el "St. Jean Baptiste", de Rodin, etc., obrí de cop l'horitzó a molts dels nostres pintors joves.

Es de remarcar que aquell conjunt fou el que produí més acalorades discussions. Els nostres repatanis i germanòfils s'hi arremangaren i la gent jove aprofitàrem l'ocasió per a anar a rebatre'ls. La cosa s'enverinà quan començà a parlar-se que la Junta de Museus podria adquirir alguna d'aquelles obres mestres. Ah, fillets meus!, s'armà un enrenou del diable. Hi havia qui treia foc pels queixals fent obstrucció. L'ambient s'enrari tant i succeïren coses tan estranyes que més val no parlar-ne. El fet és que no s'atreviren a adquirir-ne cap, malgrat que un vint per cent d'aquelles obres pertanyien a particulars i marxants parisiencs.

Imagineu-vos, doncs, quina secció d'Impressionistes podríem tenir actualment al nostre Museu. La mentalitat (?) espanyola no ho va permetre per tal de no indisposar-se amb el Kaiser... i la veritat que valia la pena...

Conferencia de V. Sol

UN DELS fets més importants per a la causa de la República esdevinguts durant els darrers anys, ha tingut lloc últimament a la ciutat de Mèxic. Ens referim a la reunió de les Corts celebrada a aquella capital, la qual ha constituït un èxit extraordinari.

Els diputats residents a Xile, que varen efectuar el viatge a la República mexicana per tal d'assistir a la reunió esmentada, estan ja de tornada. Un d'ells, el senyor Vicente Sol, designat expressament pels seus companys, donà al Centre Republicà Espanyol, el dilluns dia 19 d'aquest mes, una dissertació interessantíssima, sota tots els punts de vista. El tema, veritablement apassionant, i el desig de conèixer l'esdevingut en aquella reunió i en altres aspectes relacionats amb la seva preparació, la formació del Govern, les relacions internacionals i les possibilitats actuals, féu que assistís a la conferència del senyor Sol una concurrència nombrosa, la qual seguí àvidament la paraula de l'orador. I val a dir que en sortí complagudísima, car no podia esperar més ni millor, quant a sinceritat, a claredat en plantejar les qüestions, a la noblesa de propòsits que l'inspirava.

Fóra molt difícil l'intentar resumir, en un breu espai, el parlament del senyor Sol, perllongat durant una hora i mitja. Per això haurem de limitar-nos a donar-ne una impressió de conjunt, destacant solament alguns dels temes, al nostre criteri, més importants.

Volem així remarcar el que fa referència a les col·laboracions que trobà el cap del Govern, senyor Giral. El senyor Sol, que ja anuncià prèviament la seva intenció d'ésser objectiu al màxim, sense ferir susceptibilitats, aconseguí plenament el seu propòsit, i posà de manifest, amb tota evidència, la posició feble dels que han restat al marge del Govern, no pas, certament, per voluntat del seu Cap, ni del President de la República, els quals els facilitaven llur participació en el mateix en unes condicions honrosíssimes, sinó per llur intransigència en la imposició d'un nom —concretament del senyor Negrín— per a la Presidència. Posició, com diem, d'una feblesa tan evident, que en la primera sessió de les Corts, el discurs del senyor Giral desféu categòricament i total els intents de l'oposició, i obtingué l'aprovació de la unanimitat dels assistents.

Es referí també el senyor Sol a la incorporació al Govern dels ministres de la C. N. T., la qual tingué lloc posteriorment, a causa que un d'ells estava a França quan va

constituir-se, i l'altre procedia de la Península, les organitzacions residents en la qual li havien conferit l'encàrrec especial de col·laborar, deixant ja definitivament de banda la tradicional posició apolítica dels Sindicats de la C. N. T. El fet que mereix ésser remarcat, pel que té d'exemple, es l'oposició categòrica que trobà aquell representant dels sindicats peninsulars, dels organismes de lluita que laboren en la clandestinitat, dintre de l'actual Espanya oprimida, en posar-se en contacte amb els seus companys residents a França. Aquests sostenien una opinió absolutament contrària, ço és, mantenien l'antiga tàctica de no participació, i la pugna establerta entre els dos conceptes, hagué d'ésser finalment resolta mitjançant l'acceptació, pura i simple, sense discussió ni apel·lació, del sustentat pels sindicalistes federals residents a la Península.

El senyor Sol explicà, també, amb tota amplitud, les possibilitats econòmiques de l'actual Govern, que són, certament reduïdíssimes, donant compte en detall, amb xifres, dels recursos de què disposa, als quals no poden afegirse aportacions procedents de Londres, car sembla que els fons hipotètics de què hagués pogut disposar el doctor Negrín estan, de fet, exhaurits. Ací cal destacar, una vegada més, l'ajut incomparable rebut del Govern de Mèxic, gràcies a la magnífica col·laboració del qual han pogut realitzar-se les reunions de Corts. Un detall simpàtic, pel que té d'exemple si no de resultats pràctics, és la gestió efectuada, immediatament de format el Govern de la República, per uns representants del de la Xina, els quals recordaren que una partida d'armaments destinada a les nostres forces, en produir-se la nostra caiguda, no havia arribat al seu destí, i fou transferida al gran país oriental. Com que aquelles armes havien estat pagades pel Govern republicà espanyol, els xinesos feien reconeixement del deute, per bé que la situació econòmica no els permetia de cancel·lar-lo en diners; però estaven disposats a efectuar-la en espècies, en aquelles de què ells disposessin i poguessin convenir...

En l'aspecte internacional, posà de relleu el senyor Sol les petites millores obtingudes a Amèrica, que no corresponien, però, al que s'esperava, ço és, a un reconeixement de la majoria de potències, amb la consegüent ruptura amb Franco, qüestió —gairebé la única qüestió— que justificava la instal·lació del Govern a Mèxic, car, en general, fóra més convenient el seu establiment a França, que havia d'ésser un dels problemes a resoldre en l'avenir pròxim, així que les condicions de la política d'aquell país ho permetessin.

Lamentem —hem de repetir-ho davant de les poques possibilitats que ens dona el curt espai de què disposem— no poder estendre'ns més, com es mereixeria la dissertació del senyor Sol. Ella fou closa, emocionadament, amb el record dels combatents republicans que, en terres de França, sofreixen tota mena de privacions i de calamitats, i amb una crida vibrant a la consciència, al patriotisme, als sentiments humanitaris de tots per a ajudar-los.

LA CASA DE LES LAMPARES
de Riba i Cia. Ltda.

Compreu-hi els vostres regals

Gran assortiment de làmpares de llàgrimes de cristall

San Antonio, 41 -:- Telèfon 81656

Assistència Social i Sanitat

Pel Dr. MIQUEL S. CUNILLERA RIUS

II

ABANS que tot, cal posar de manifest perquè fou adoptada la denominació d' **Assistència Social** quan foren traspassats a Catalunya, pel Govern central, els serveis de **Beneficència**.

La post-guerra del 1914-1918 portà, entre altres innovacions, la necessitat que els Governes es preocupessin fonamentalment dels serveis d'Assistència. Fins llavors, **Beneficència** i **Caritat** eren, podríem dir, mots sinònims. Per això a gairebé totes les capitals hom hi troba l' **Hospital de la Caritat** com a inici dels serveis assistencials, que prenen noms diversos segons les congregacions religioses que els patrocinessin: **Sant Joan de Déu**, **Santa Creu**, **Beneficència**, **Sant Pau**, etc., ja que gairebé sempre eren o foren les òrdres religioses les que feien la **caritat** de tenir cura dels malalts indigents principalment, i per aquest motiu cercaven les maneres de sostenir-los mitjançant donatius particulars i donacions testamentàries.

Així, a tots els països del món i durant els darrers quatre o cinc segles, anaven acumulant-se capitals que formaven el patrimoni dispers i divers de la **Beneficència** particular o privada. Els Estats, per altra banda, com que aquests serveis sempre resulten onerosos, deixaven fer, excusant-se en la seva impotència econòmica, i ajudant, en els millors dels casos, amb subvencions les institucions particulars dels distints ordres.

Aquesta era la concepció de la gent reaccionària en l'aspecte d'assistència: **caritat** i **almoïna**.

Però la guerra del 1914 havia de canviar radicalment aquests conceptes en els països avançats i que tocaven les conseqüències d'aquella catàstrofe. **Vídues** sense recursos, els sense feina, orfes i invàlids a conseqüència de la defensa de llurs pàtries i de llurs compatriotes, imposaven una obligació envers ells. I fou així com s'origina el nou concepte d'assistència social, que ja no és l'almoïna o la caritat privada, sinó que passa a ser **obligació** fonamental dels Governes vers els seus ciutadans, concepte que ha demostrat ser el més humà i real.

Però aquesta transformació mundial no es deixava sentir a l'Estat monàrquic espanyol. Una de les causes per les quals el poble espanyol s'aixecava contra la monarquia era pel seu despreci constant per la vida no tan sols dels indigents, sinó d'aquells que havent-ho donat tot per la pàtria,

la vellesa els llençava a un asil de caritat, abandonats de tot suport dels seus propis germans.

En canvi, amb l'enlairada i real concepció que l'Assistència Social és una obligació de l'Estat —com ho és l'Ensenyament (que ja havia passat per les mateixes etapes), o la Justícia o l'Exèrcit—, el Govern de Catalunya rebé del de la República uns serveis desorganitzats, desordenats, miserables i raquítics en qualitat i quantitat, i el que era pitjor, lligats als interessos creats d'ordres i confraries i dels quals no en gaudien profit i benefici més que uns quants protegits per unes "juntas" o organitzacions, o millor dit, principalment, aquelles "dames d'Estropajosa", tan justificadament vil·lipendiades.

I així fou, com dèiem en l'article darrer, que el nostre estimat President Macià encarregà la Conselleria de Sanitat i Assistència Social al company Dr. Josep Dencàs, i específicament lliurà al vell patriota —lluitador de sempre en els rengles del Republicanisme Federal gironí, i amb càrrecs representatius a la Diputació de Girona, primer, i al Consell de la Mancomunitat, després, i actual President de Catalunya— senyor Josep Irla i Bosc, la Direcció general de l'Assistència Social, que continuà exercint fins la revolta feixista de l'any 1936, amb el parèntesi del bien negre.

No podia Macià trobar millor conductor de l'Assistència Social de Catalunya, ja que l'amic senyor Irla, a més de les seves indiscutibles facultats de polític i de liberal, en el més ample sentit de la paraula, té un profund sentiment humà en la visió del problema, visió i sentiment necessaris i indispensables per tal d'aconseguir bons resultats, sobretot si hom té en compte la importància que té per a un poble la salut corporal i el trobar-se emparat en les seves necessitats.

En l'ordre de la vida social és lògic que és avençat

aquell poble en el qual el nombre dels indigents és més reduït, sinó nul. Per això, cal tenir en compte diversos factors: a) **treball**: és indispensable que tothom apte per a treballar tingui feina; b) **grau de cultura**: d'ell dependrà que un poble coneixedor dels perills, acudeixi a prevenir-ne les causes; c) **jornal suficient**: és dir, que el guany del treball tingui un poder adquisitiu suficient per a viure amb decència i per a satisfer totes les necessitats personals i familiars; d) **esperit d'estalvi**: que serveixi per a ajudar-se a la vellesa, com també per a subvenir als fills quan ho necessitin. Aquest esperit, ben arrelat en el nostre poble, ha fet necessari a altres països l'establiment de les Lleis de Segur Obligatori, que culminen darrerament amb el projecte anglès conegut per "Pla Beveridge".

Amb l'existència d'aquestes mínimes condicions, normalment pot dir-se que resten eliminats, en un tant per cent molt crescut, aquells que haurien de rebre l'Assistència estatal. Però a Catalunya aquestes condicions no bastaven. El problema greu pel Govern català no eren els catalans; per paradoxa, eren els espanyols els que —adonant-se de la superioritat de l'Assistència Social a Catalunya amb relació al reste de la Península— acudien a cercar els nostres serveis, i no hi mancaren fins i tot Municipis i governadors que pagaren els viatges fins a Barcelona a indigents, vells i pobres de professió, a l'objecte que nosaltres carreguéssim amb llurs necessitats.

Però, amb tot i això, en l'ordre de la vida, sempre resten tres grups de persones que requereixen Assistència. Ens referim als **infants abandonats**, als **vells** i als **malalts**.

I fou en aquest triple aspecte que el nostre Govern enfocà el problema de l'Assistència Social, després de llargs mesos, i mentre es feien inventaris, valoracions i traspassos de funcionaris, els quals —com ja dèiem anteriorment— eren més nombrosos que les funcions exercides.

Per a això s'anaven dictant ordres i Lleis en forma particular, per a acabar amb la Llei bàsica d'Assistència Social que recollís ja definitivament i per molt temps les experiències obtingudes, i acoplés els diversos serveis. Aquesta Llei estava ja al Parlament de Catalunya pel juliol del 1936.

* * *

Passem a considerar l'actuació de l'Assistència Social de Catalunya, amb relació als tres grups de persones que requereixen Assistència.

Infants. — El "torn" i l'"Hospici" eren les paraules que resumien tot el sistema de l'Estat espanyol en matèria de la "beneficència" envers els nens, i encara estaven a mans d'institucions confessionals. La Maternitat i la Casa de Caritat eren les institucions bàsiques. A més, depenien d'una "Junta Provincial de Beneficència", presidida pel Governador civil, i quan s'establí la República l'any 1931, passaren a dependre de Justícia, per a càstic i reclusió dels nois que queien en delictes. Amb reglaments estrictes, al final no eren res més que escoles de delinqüents i degeneratius que, per haver viscut en un règim, podriem dir-ne, carcelari, feien que els nois que en sortien, en trobar-se enfront de la vida, generalment no pensessin en altra cosa que en el vici i el crim.

Nosaltres enfocàvem aquest problema de la manera racional que s'hi esqueia. Classificàvem els infants per la seva edat en pre i post-natals, en la seva primera infància fins

els cinc anys, dels cinc als dotze anys, o sigui l'edat escolar, i finalment encara passaven després a institucions agrícoles o d'arts i oficis fins els quinze o setze anys, sortint ja el jove amb uns coneixements que el feien apte per a la seva lluita per la vida.

Era amb aquest concepte que fèiem desaparèixer el "torn" ignominiós i protegíem la mare desvalguda, enaltint la seva augusta missió, teníem cura del seu fill que ja no l'avergonyia i el qual podia recuperar en qualsevol moment.

La Casa de Maternitat i Casa de Caritat es transformaren en Casa d'Assistència President Macià, que abarcava també els seus establiments annexos: Fundació Alba, Ca'n Tarrida i Ca'n Frases, on es tenia cura dels infants des del nèixer fins els cinc anys. Amb aquest mateix criteri foren ampliat els serveis a les ciutats de Tarragona, Lleida i Girona. Funcionaven a més multitud de Guarderies per a infants.

La Protecció a la Infància era la que recollia després els nens i nenes i els portava als seus establiments. En especial i com a bàsic a tot Catalunya, hi havia el Grup de Protecció, instal·lat al Poble Nou de Barcelona, la qual institució vaig tenir l'honor de presidir, però encàrrec del senyor Irla, durant més de dos anys. Fou en aquest aspecte on, potser, la transformació i els resultats foren més esplendorosos.

Laicitzat l'establiment, es tregué tot el baf hospicià que tenia. Es donà preferent importància a l'ensenyament primari, i sobretot, per la seva principal orientació, a la vida de relació de l'infant, que ja en aquella edat havia vist dirigits els seus passos per l'amargor de "l'hospicià". Per això, d'acord amb l'Ajuntament barceloní, es contruïa immediatament un Grup Escolar que aplegaria no tan sols els infants del Grup de Protecció sinó també els de la barriada, i passaria a ésser un veritable Internat de primer ensenyament.

De la mateixa manera, un modern Consultori-Dispensari públic atreïa a l'establiment els obrers i espandí un sentiment popular de fraternitat humana que, forçosament, al llarg dels anys, repercutiria a tot Catalunya.

Acabats els estudis primaris, i també durant els mateixos, ja s'orientaven els nens i les nenes vers els seus oficis o professions, àdhuc a professions liberals els més avançats. Podria citar diversos casos de nois i noies que, darrerament, ja estaven per ingressar al cos docent del propi establiment.

També s'estructuraven colònies agrícoles "sistema Graucher", destinades a separar els menuts dels seus familiars tuberculosos.

Així era com la protecció del nen era feta racionalment des del punt de vista del Govern català, en tot quant feia referència a l'infant sa.

Vells. — Era l'"Asil" igualment l'herència que ens traspassava l'Estat. Asils que, sota el mateix règim religiós, no eren res més que un motiu, principalment, perquè a diferents llocs, i per diversos procediments, s'hi instal·lessin gran edificis religiosos per a tenir-hi "per caritat" un ínfim nombre de reclusos. En aquest aspecte també volem dir que en aquests casos assistencials, en realitat "el nom fa la cosa", és a dir, en lloc del denigrant nom de l'"Asil" se li donà el de "Casa de Vells".

Volem remarcar ací una institució modèlica, deguda a la iniciativa personal de l'honorable senyor Irla. Em refereixo a la Casa dels Matrimonis vells. Era un sarcasme que, després de llarguíssimes anyades de treballar junts per la

vida, a la vellesa, desemparats per la sort, la "caritat" benèfica separava dos cossos quan, per les seves condicions, més necessitaven el consol mutu. Fou amb aquest esperit generós que uns trenta o trenta-cinc matrimonis que estaven en aqueixes condicions foren reunits de bell nou en un mateix casal, amb la seva vida comuna. Vull afegir encara que aquesta Casa de Matrimonis vells fou imitada posteriorment en altres països europeus.

Malalts. — Era en aquest aspecte, el més interessant encara de l'Assistència, on el Govern devia afrontar amb més eficiència el seu comès, ja que és necessària en totes les edats de la vida. Calia acabar amb establiments hospitalaris de l'Edat mitjana, que no eren altra cosa que magatzems de malalts. I no remarquem encara el que es refereix als insans o dement, que oferien l'exemple dantesca de l'antic "Asil del Parc" on eren reclusos, en promiscuitat infecte, malalts i dement de ben apartades províncies espanyoles.

Aquest aspecte és el més exposat a confusionismes amb relació a Assistència i Sanitat, puix és la complementació i penetració d'ambdós serveis. Per això, calgué classificar

Grup d'infants acollits a l'obra d'Assistència de la Generalitat.

i distribuir els Hospitals per edats dels malalts, per malalties, serveis especialitzats, etc. I també, per damunt de tot, havia de treure's el mal nom de l'"Hospital pels pobres", sinó que havia de cercar-se que fos un lloc no per a morir-hi, sinó veritablement per a sanar-hi. En aquest aspecte, hem de reconèixer que l'Estat espanyol era, segurament, el més atrassat de tot Europa. Adhuc en aquests països americans hi hem vist un altre esperit popular; és dir, no és deshonrós per a ningú, en cas de malaltia, acudir als Hospitals en cerca de guariment.

A Catalunya calgué establir una veritable xarxa hospitalària i sanatorial. Per a això calia també descongestionar Barcelona i transportar i crear nous establiments a les comarques.

Cal tenir en compte que el nostre Govern, i amb ell els Partits que el formaven, tenien en l'aspecte d'organització el següent pensament: Municipi, Comarca i Estat. Degut al traspàs dels funcionaris de l'Estat espanyol, calgué però acoplar els antics "Jefes Provinciales", als quals, amb el caràcter de llocs a extingir, foren situats en la categoria "intercomarcal", que reunia diverses comarques en serveis comuns. Per això el mapa sanitari de Catalunya, amb les seves vint comarques, fou l'assaig més réeixit de la futura divisió territorial que tenia plantejada el nostre Parlament, treball acençat que hom degué als homes que regien la Conselleria de Sanitat i Assistència Social.

Aquesta organització modèlica en l'Assistència bastava als serveis de Catalunya. Però les estadístiques ens deien que el problema no quedava resolt. El motiu no era altre que la immigració del reste de la Península.

Volem remarcar, per exemple, que poblacions com L'Hospitalet, Sants i La Bordeta, durant la Dictadura de Primo de Rivera, i amb motiu de les obres del "Metro" i de l'Exposició, en un espai de deu anys havien triplicat llur població amb elements que provenien principalment del sud de la península, els quals importaren la malaltia del "tracoma" que es transformà en epidèmia a la població escolar d'aquelles localitats i obligà a crear uns serveis de lluita anti-tracomatosa, quan aqueixa malaltia havia estat desconeguda entre nosaltres fins llavors.

Era això el que feia pensar en la creació d'una veritable Duana Sanitària, no perquè no volguéssim l'intercanvi entre unes i altres poblacions, però sí perquè no podíem voler que Catalunya es transformés en l'Hospital de la República. Havíem comprovat casos de persones que, pagats llurs transports pels Governadors d'Huelva o de Càdiç, venien a hospitalitzar-se a Barcelona.

Per això calia una legislació que tingués en compte aquests aspectes sense descuits i que no produís recels. I això podia aconseguir-se amb el sistema que preconitzàvem pel seu finançament.

Nosaltres creïem —com dèiem— que, a aquestes altures, no poden existir pobres de solemnitat, sinó que el dret a la vida comporta el dret al treball i el dret a l'existència decorosa. Tot malalt deuria pagar la seva estada a l'Hospital o al Servei Assistencial. Com? De la següent manera: una part, l'Estat; una altra, el Municipi al qual pertanyia; i la tercera part, l'interessat. Quan aquest no pogués realment, la seva part seria distribuïda entre l'Estat i el Municipi; però havia de desaparèixer l'avar que ocupava gratuïtament un llit hospitalari o sanatorial mentre tenia mitjans per a sufragar-ne particularment les despeses. I també els malalts que eren trets materialment dels seus pobles o províncies i carregaven els neulers als altres (per a dir-ho d'una manera crua i gràfica).

Tot era qüestió de serveis estadístics i d'organització, adaptats a la finalitat proposada. Per això i sobretot tenint en compte l'esperit mutualista català, que podria fer-se càrrec de la part de despeses del directament interessat, consideràvem que anàvem a resoldre el problema assistencial i teníem la seguretat que els catalans, amb la nostra orientació, no precisaven de plans de post-guerra, doncs nosaltres complíem les nostres prometes en aquest aspecte, o sigui en cercar un millor benestar i una més perfecta justícia social pels catalans.

Anirem seguint amb aquests temes.

El nostre Don Pedro Aguirre Cerda

HI HAN MOLTS pecats pitjors que la ignorància. I sempre és preferible confessar-la que dissimular-la. Coneixiem, certament, algunes qüestions relacionades amb Xile. A totes les estacions de ferro-carril de la nostra terra havíem vist els cartells anunciadors del "salitre". Coneixiem, també, més o menys —des de l'època llunyana en què anàven a escola— la configuració tan especial del seu terreny, que ens feia l'efecte d'una llarga serp, adormida, al costat de la platja, en l'extrem meridional del continent americà. Havíem sentit parlar també, dels Andes, dels seus pics gegantins, de les seves neus eternes: el cinema, modernament, ens havia mostrat alguns dels seus panorames magestuosos. I sabíem, certament, pel que en deien "Acció", l'antic portantveu del C.A.D.C.I., i el nostre malaquanyat amic Domènec Latorre, que a Santiago i a Valparaiso hi havien uns Centres Catalans, que eren orgull i exemple dels catalans residents en aquelles, aleshores, tan allunyades contrades. Podríem parlar, també, de la lectura apassionada d'algunes de les magnífiques poesies de Gabriela Mistral —ara, finalment, premiada amb l'alta distinció que li correspon en justícia— i de Pablo Neruda... Però fora d'aquests, i potser d'alguns altres detalls que ara no se'ns ocorren, de no gaires coses més.

En l'aspecte polític havíem sentit parlar i havíem llegit, també, com d'una de tantes, de la dictadura del general Ibáñez, en uns temps que no hi donàvem massa importància, perquè les dictadures dels generals, en aquets països "de parla hispànica", semblaven estar de moda.

Després, creiem que pot perdonar-se'ns que, per a nosaltres, que estàvem en una situació que, per si sola, absorbia totes les nostres atencions, passessin quasi inadvertits fets tan diversos i transcendents com el triomf del Front Popular i el terratrèmol de Chillán.

Més endavant, la necessitat en què ens trobàvem i les possibilitats que ens oferia aquest país, més aviat poc conegut, l'anaren col·locant en el primer rengle dels nostres desitjos, i anaren prenent forma per a nosaltres molts dels seus aspectes, de tot ordre.

A Pauillac-Trompeloup, la formidable humanitat del gran Pablo Neruda donà el vist i plau definitiu al nostre trasllat, i a bord del "Winnipeg" —l'amada closca metàl·lica— vàrem trobar-nos davant del primer retrat de don Pedro. Retrat interessant! La cara és certament, el mirall de l'ànima. Fins la hipocresia, que pot servir per a amagar els defectes o tares més diversos, resta gairebé sempre manifestada en el mirall d'un retrat. El de don Pedro oferia, particularment, ben destacades, dues condicions sobressortints: la bondat i la simpatia. Altres, que indubtablement posseïa, no eren tan manifestes. Però aquestes dues eren tan remarcades, atreïen tan intensament, que hom es sentia disposat, des del primer moment, o correspondre-les, completament, sense limitacions, com pertocava a la noblesa extraordinària d'aquell rostre que no tenia ombres morals.

Amb aquesta simpatia envers don Pedro arribàrem a Valparaiso. Del vaixell estant vegérem altres retrats del gran líder, sentírem les primeres notes de la "Canción Nacional", els crits d'entusiasme d'una multitud que ens donava la benvinguda victorejant-lo, i ens sentíem identificats ja plenament amb la devoció del poble xilè envers el seu mestre, el seu conductor, l'home noble, bo, generós i tot simpatia, al qual devíem la nostra arribada.

Ja sempre més fou el nostre don Pedro. Sempre més,

DON PEDRO AGUIRRE CERDA, EL GRAN PRESIDENT QUE OBRI LES PORTES DE XILE ALS REFUGIATS CATALANS.

encara que, malauradament, en vida, per poc temps. Vàrem seguir, amb una angoixa pregona, l'evolució fatal de la malaltia traïdora, i restàrem colpits quan el fat, que té decisions inescrutables, decidí la seva entrada a la Posteritat.

Quatre anys han transcorregut. En aquest mes de novembre, aniversari de la seva mort, volem recordar aquell matí dominical, tan ple de sol, de flors i de multitud, que tot Santiago i l'ànima de tot Xile —i l'ànima dels catalans també— convergia cap el passeig de la Pau, per a tributar el

darrer homenatge al President, i acompanyar-lo en el darrer viatge.

No oblidarem mai, com ho hem demostrat, el molt que li devem. Particularment els catalans refugiats, sabem positivament que tot el que tenim i tot el que som actualment, és gràcies a ell —a ell personalment, i a l'estat de coses que representà—. Sense ell, segurament, la nostra situació hauria estat tan terrible com la que, dissortadament, sofreixen els nostres compatriotes que han restat a França. Avui, que fa quatre anys que ja no hi és, hem de proclamar que

al nostre estimat don Pedro li devem, molt possiblement, la vida!

És per això que, cada any, en acomplir-se l'aniversari de la nostra arribada, té lloc preferent, al costat de les altres celebracions que la commemoren —i que ens recorden el en mala hora enfonzat vaixell de l'esperança, la rebuda germanívola i inoblidable i, fonamentalment, l'alliberament—, la visita obligada al lloc de pau i de repòs on resta el cos del gran President de Xile. I és per això que, en aquell indret, que podria anomenar-se del bon record i de l'homenatge —car en ell no hi manca mai el perfum i el color de les flors de l'agraïment, de la devoció i de l'admiració— s'hi eleven, també cada any, les veus i els cants catalans, que surten dels pits i dels cors dels nostres orfeonistes, en un noble desig d'arribar a commoure, per obra de l'afecte més pur, la gloriosa despulla propera, i d'arribar a atènyer, en vol altíssim, l'esperit immortal de Don Pedro.

I cal que així sigui: tant pel nostre agraïment, com per l'exemple —només igualat per Mèxic— d'aquell gest hospitalari que ens obria les portes de la vida digna i lliure. Perquè paradoxalment, aquell triomf del Front Popular que per a nosaltres passà gairebé inadvertit, tingué una importància extraordinària per al nostre futur. I el contrast és evident amb altres triomfs posteriors, tan esperats i tan pregonats, i que a l'hora dels fets, en el moment que la conseqüència havia de demostrar la sinceritat dels triomfadors, s'han reduït a simples paraules, promeses sense compliment, a burla i escarni per als confiats electors i per als braus, abnegats i sofrents lluitadors de la llibertat que serviren, gratuïtament, de bandera!

I és que la conseqüència és una variant de la noblesa, de la lleialtat, de virtuts humanes que no estan en els programes, sinó en el cor dels homes bons, purs i generosos, com ho estaven en els trets fisionòmics d'aquell retrat que, per primera vegada, vegérem a bord del "Winnipeg".

Els catalans sabem ser agraïts. Mai no serà desmentida la nostra gratitud a aquells que tant han fet per nosaltres, i que, si tal vegada haguessin estat més grans de grandària i menys grans d'esperit, haurien poster oblidat, una vegada assolits llurs propòsits, llurs deures humans.

Els catalans sabem ser agraïts... I sobretot quan l'agraïment és una correspondència justa a mercès rebudes d'aquells que no tenien cap obligació particular —a part el deure moral i humaníssim de fer el bé, sense excepcions—. Que no tenien el nostre idioma, ni compartien íntimament, com a propis, els nostres ideals, envers els quals no podríem recabar-los més que allò que ja, espontàniament, sentien: la simpatia. I que saberen complir, tan generosament, els postulats universals que fan a tots els homes germans; que tant ens donaren, sense una condició, i sense un retret!

Don Pedro Aguirre Cerda els personifica tots. I per això li renovem el nostre homenatge, en aquest aniversari de la seva mort. Amb tot el nostre amor, amb tota la gratitud que eternament mereixerà. Amb els millors sentiments, que si avui es manifesten en la terra volguda de Xile, demà floriran, amb tot esclat, per tots els indrets de la Catalunya recobrada.

J. C.

DINTRE de les possibilitats, vàrem atènyer, podria dir, la perfecció. Dubto que, en igualtat de condicions, hom pugui treure millor partit dels escassos recursos amb què comptàvem a Saint-Cyprien.

Les construccions del camp de concentració no deixaven de tenir els seus aventatges. La lleugeresa dels elements que les constituïen permetia tota mena de transformacions, amb una facilitat sorprenent. Hom podia canviar, en unes hores de treball ben aprofitades, llur forma i emplaçament. Ja ens hi havíem anat acostumant. I dominàvem perfectament els materials simplíssims de què estaven fetes les xaboles. Gràcies a això no eren tan greus els inconvenients que, tanmateix, també tenien. Així, per exemple, després d'una nit de pluja inacabable, durant la qual el vent havia afluixat la vela que feia de sostre i l'havia convertit en una regadora; durant una nit que— avui ja pot recordar-se sense despit—, finalment, poguérem adormir-nos quan aconseguírem trobar, amb el cap, l'únic indret del coixí en el qual no hi queien gotes, l'endemà al matí, sense grans dificultats, reparàrem l'averia. Cal convenir que, en construccions de debó, les reparacions no són tan fàcils. I el més important: la comoditat, l'amplitud, depenia, simplement, de la quantitat de veles i de fustes, de cordes i cordills de què hom disposava.

Vàrem heredar —o, senzillament, ens en férem càrrec— els béns del comandant Alcover. Amb ells, i amb diversos materials que recolïrem, poguérem bastir-nos una barraca bastant reeixida. Podíem mantenir-hi en tot moment la posició vertical. Hi teníem, ben delimitat, l'espai destinat a dormir. Una cortina el separava del menjador, en el qual hi teníem una taula i uns bancs que, per bé que no massa perfectes, no ballaven, perquè l'arena del sol —no hi ha qualitat sense defecte, i vice-versa— permetia de fixar-los i donar-los l'estabilitat volguda. Aqueixa habitació servia, a més a més, de saló i d'estudi, per a rebre les visites i per a escriure les cartes als familiars i amics i llegir els pocs llibres i diaris que podíem obtenir. A la vela que servia de paret exterior hi havíem practicat una obertura, la qual servia de finestra durant el dia. I a la nit hi teníem llum elèctrica! Havíem conectat un cordó a un dels cables que repartien la corrent per tot el campament, que passava pel costat de la xabola. En un angle del menjador, una altra separació, deixava un espai per a la cuina. No cal dir que, en conjunt, el nostre "bungalow" resultava, sense discussió, dels més confortables de Saint-Cyprien.

Per a arrodonir aqueix quadre tan apreciable, àdhuc teníem cuiner: l'"heredàrem", també, del comandant Alcover. I val a dir que la seva afició extraordinària a l'ofici, la devoció amb què s'hi lliurava, foren un gran servei per a la nostra colla. El xicot mereixia el nostre agraïment. Cal convenir que era, en efecte, motiu de gratitud el fet que mentre els altres podíem dedicar-nos a aprofitar o perdre les hores en qüestions particulars, ell n'havia de dedicar tots els dies algunes per a preparar l'aliment de tots. I a fe que reeixia! Manipulava sàviament el reduït nombre de productes de què es composava el racionament, els administrava i els combinava, feia amb ells veritables meravelles! I allò que per a la majoria era la monòtona barreja del ranxo vulgar, a la nostra xabola es convertia en dinars i sopars amables i menys rudimentaris, gràcies a la paciència i al "savoir faire" del nostre "cordon bleu".

He anomenat abans la paraula "perfecció". En efecte, en aquella època assolírem, sense dubte, la plenitud en l'aprofitament dels recursos que bonament ens deparava el camp. Ens hi ajudà, també, l'estació. Havien passat, per sort, els dies crus de l'hivern, d'aquell hivern terrible durant el qual

Ruta d'exili

El motius d'un refugiat

Por JOAN MANRESA.

els problemes d'higiene restaven postergats, perquè primaven els freds i les gelades, les pluges i la tramuntana desfermada. En canvi, després, si bé és veritat que la primavera no brillava amb les gales magnífiques que li són pròpies, i que per als refugiats als camps passà només com una ombra del que és en realitat, teníem, no obstant, dies de bonança, i els aprofitàvem per a rentar la roba, per a desinsectar-nos i desinsectar el nostre "mobiliari", el qual tréiem al sol. En aquesta darrera tasca, però, és en la única que potser no arribàrem a reeixir del tot. Estava tan avançada la invasió dels paràsits, que resultava casi impossible alliberar-se'n. Es pot dir que havien arribat a saturar, a impregnar l'ambient, a penetrar tots els recons i tota l'extensió de la platja. No era exagerat el dir que el vent els portava d'un cantó a l'altre, i que ell, per sí sol, tenia cura d'omplir-nos-en. I en aquestes condicions, el màxim que podia fer-se era posar un fre a llur avanç, reduir al mínim possible la dita invasió. Si-gui com sigui, amb aquest i altres naturals inconvenients, ordenàrem bastant bé, pel nostre compte, la vida de la nostra petita comunitat, els components de la qual fins s'afeitaven regularment i es canviaven de camisa cada setmana!

Fou en aquella època que s'incorporà a la nostra colla en Marcel·li. En Marcel·li era un minyó d'uns vint-i-cinc anys, veí meu a Barcelona, que feia bastants mesos que no havia vist. De bell antuvi, la seva presència a Saint-Cyprien més aviat va sorprendre'm. Havia fet la guerra, com a simple soldat, des del moment que cridaren la seva lleva, però fora d'aquest fet no li coneixia cap antecedent que fes suposar que ell també, algun dia, optaria per l'exili. Sabia, precisament, que no pertanyia a cap organització política, i que no semblava interessar-se massa per cap dels problemes que, durant els darrers anys, ens havien, apassionat. Li coneixia, només, les aficions deportives: era aficionat al fútbol, practicava atletisme, i era un assidu i fanàtic de l'Espanyol! A Barcelona l'havia tractat ben poc, malgrat que solia passar bastantes estones a casa seva. El seu pare tenia una facina de licors a la botiga de la casa que jo habitava. En aquella botiga s'hi veien entrar, de tant en tant, grossos bidons metàl·lics d'esperit, el qual, segons feien córrer els veïns, a les nits ell manipulava, transformant-los en rom, en conyac i en anís, en moscatell i en ranci, en licors de tota mena; periòdicament, els bidons sortien buits. Sembla que el negoci li anava molt bé. Segons ell explicava i havíem comprovat, ja tenia dues cases, de cinc pisos, de trenta mil duros cada una, i estava en camí de fer-se'n una altra, per a tenir-ne una per a cada fill. El negoci, acreditat en el barri, rutllava sol; en tenia cura, durant el dia, el fill segon, en Florenci, que en el veïnat anomenaven en "Flores", al qual li plaïa la venda, el tracte amb les veïnes compradores, el treball fàcil i descansat de la botiga. El pare,

durant el dia, restava lliure. Fora del seu desconegut treball d'alquimista, no tenia cap més activitat productora aparent. Era un gran aficionat al tir al blanc. Posseïa un formidable arsenal d'armaments, i una gran quantitat de premis i de medalles, que donaven compte de la seva aficiència. Era, veritablement, un tirador estupend. Els matins solia traslladar-se al "Tiro Nacional", a la carretera vella de Montjuïc. Cada dia practicava, per a estar sempre en condicions, a punt per a les grans solemnitats. De tant en tant arribava, eufòric, amb la prova d'algun nou rècord. Mostrava satisfet, a la petita tertúlia reunida a casa seva, el paper amb els blancs:

—A pistola i a cinquanta metres, vegeu! Noranta vuit punts! No els ha pogut fer mai ningú, encara! Si diumenge que veestic així, ja els f... a aquesta trepa de capitans i de comandants... Com disfruitaré!

En Marcel·li quasi mai no estava a casa. I quan hi arribava era la nota de la discòrdia, d'una discòrdia, això sí, que predisposava al somriure, i fins i tot al riure franc. La seva entrada coincidia, alguna vegada, amb l'apoteósica descripció que feia el seu pare de la darrera "tirada". Passava ràpidament, sense saludar, s'aturava en sec, al mig del menjador, i interrompia el tirador:

—No en feu cap cas, d'aquest "tio". Aquests forats no són de bala; els ha fet ell, amb un clau. I no us crequeu que aquesta medalla sigui d'or; és de llauna, i encara gràcies.

Quan estaven junts —almenys davant dels veïns— discutien continuament. Tenien, a més, una altra causa de discrepàncies. Perquè el pare, a més de l'afició al tir al blanc, era també molt aficionat al fútbol, però, així com el noi era un fanàtic de l'Espanyol, ell ho era del Barcelona. Estava abonat, permanentment, a un seient del Gol de Baix del camp de Les Corts. La seva afició passava sovint a l'entusiasme, i devegades a la fúria. Els dies solemnes de partit contra l'Espanyol la seva presència es notava en un radi notable. A les fotografies que apareixien a la premsa esportiva, del moment culminant d'algun gol, solien veure's hi, confosos entre la multitud, uns braços alçats, paral·lelament, enlaire: eren del pare d'en Marcel·li.

Acabats els partits, els comentaris continuaven, és clar, fins el cansament, a la tertúlia. El pare tenia qualificatius tan contundents, que hom comprenia que quan els formulava no es recordava del seu fill. Les actituds i les reaccions d'ambdós variaven, segons els colors que havien triomfat. No hi havia manera que acabessin posant-se d'acord. L'acord, que devegades pot aconseguir-se, àdhuc, en política, és absolutament impossible que es produeixi entre dos contrincants, fanàtics del fútbol.

Tanmateix, com hom diu correntment, "la sang no arribava al riu". És més: jo comprenia que, en el fons, més important que les discrepàncies, tant el pare com el fill tenien

una inclinació al cultiu de la nota còmica, dissimulada per la discussió, que en família no podia fer perdre l'afecte, i en la tertúlia era motiu de divertiment.

Quan vaig trobar en Marcel·li a Saint-Cyprien no vaig poder reprimir, de moment, la meva estranyesa. Vaig tractar de fer-li explicar "els seus motius". Però va tallar en sec els meus dubtes, en poques paraules, sense discussió:

—Són uns m..., són uns assassins, uns bandits! En qualsevol situació, a qualsevol lloc on estigui, estaré millor que amb ells. Tot és preferible a la vergonya d'haver de conviure-hi, d'haver de suportar-los, d'haver d'ésser-ne esclau.

Això era tot, i, tanmateix, ja era molt. Fora d'això, en Marcel·li no volia saber altres coses. Continuava essent l'home sense partit, l'home sense preocupacions, que estava completament al marge de les qüestions, diguem-ne accessòries, que matitzaven els refugiats. En el camp de concentració ell s'hi trobava, aparentment, com el peix a l'aigua. Aportà a la nostra colla una nota de bon humor que mai no li serà suficientment agraïda. En el camp descobrirem les seves activitats extra-deportives de Barcelona. Sabiem, només, que passava molt poques hores a casa. Fora dels moments de discussió, de les polèmiques amb el seu pare, passava més aviat desapercebut, sense deixar endevinar les seves activitats i les seves aficions. Resultava, més aviat, retret. Al camp de concentració va deixar totes les reserves. Havia d'haver estat, amb tota seguretat, un gran "sarauista", i "quell com més". Només un especialitzat podia conèixer, com ell sabia, el repertori sempre variat i inacabable que, després dels sopars, acostumava a dedicar-nos. Imitava tots i totes les artistes, i ell sol, sense instruments, ens ofería sessions de "jazz" davant de les quals els discos vivents de l'Orquestra Planes quedaven petits.

L'acció obligada és un dels millors remeis contra les preocupacions i les angoixes. És la conclusió final, ineludible, de Cándid. Al camp de concentració, on no podíem treballar, en Marcel·li omplia molts dels buits amb el seu dinamisme graciós. Ens obligava, vulgues no vulgues, a la rialla. La seva incorporació a la nostra colla fou, per a tots plegats, una gran fortuna.

El cas d'en Marcel·li és ben simptomàtic. No ha mancat, en més d'una ocasió, qui, d'entre els nostres, ha afirmat que l'exòde en massa del nostre poble fou excessivament incontrolat, fou desassenyat, i que ens ha perjudicat a nosaltres mateixos; que moltes de les calamitats i sofriments soferts pels nostres haurien pogut evitar-se si s'haguessin limitat a exiliar-se els veritablement compromesos, aquells que llur situació o llurs activitats els haguessin fet perillar.

En el terreny dels arguments en fred, això pot ésser cert en part. Però els sentiments també compten. I jo vull fer valer, en aquest sentit, el cas tan simpàtic d'en Marcel·li, que no tenia compromís de cap mena, que arribava a l'extrem de no haver-se interessat, gairebé, per la política, que no pertanyia a cap partit, i abandonava la família, les comoditats, la seva casa de trenta mil duros, portat per un sentiment de noble rebel·lia, de repugnància invencible envers els assassins, els bandits, els opressors de la seva terra, el turment de la qual havia sentit com a propi.

Quants Marcel·lins hi havien en els camps de concentració?

El nostre, s'adaptà totalment a les exigències del camp. Mantingué, imperturbable, amb una tenacitat digna de tota lloança, la seva decisió de no conviure amb els traïdors. Vàrem estar plegats amb ell uns pocs mesos, primer a Saint-Cyprien i després al camp d'Agde. I allí, vàrem deixar-lo, disposat a resistir, mantenint en tot moment la seva decisió irrevocable: "si no és per a expulsar-los!".

Fotos "DIAMA"

BANQUETS,

RECEPCIONS,

MATRIMONIS

I TOTA MENA DE FESTES

ATENCIÓ IMMEDIATA

PREUS MODERATS

ARTURO PRAT, 82 interior

SANTIAGO

GAIREBE sempre que parlem per primera vegada amb una persona, ens en formem una opinió, o millor dit, la classifiquem d'una manera ben senzilla, doncs és natural que de moment, no puguem entrar en gaires detalls: la situem en el grup de les simpàtiques o entre les antipàtiques. Després, quan el temps passa, moltes vegades hem de rectificar aquella primera impressió. Això em fa l'efecte d'un fitxer en el qual, amb alguna freqüència i segons de qui es tracti, ha d'ésser modificat el plaçament de les fitxes. Però, en canvi, hi ha persones que la primera opinió que ens mereixen resta ja definitiva i per sempre.

Si jo hagués volgut descriure la impressió que em causà Donya Maria tot seguit que vaig conèixer-la, hauria estat ben diferent de com és ara.

Sempre recordaré aquell dia, quan vam arribar a la casa. Ella estava al capdamunt de l'escala; sortí a rebre'ns i ens acompanyà fins la nostra cambra, després d'unes paraules de benvinguda, totes eixutes i com si fossin dites per força. Se'm va encongir el cor.

Aquella dona malcarada seria la nostra dispesera; hauríem de parlar baixet i caminar de puntetes per tal de no molestar-la.

A més, la casa era de moltes pretensions. Al vestibul hi havia un gran sofà i uns balancins comodíssims, de línies modernes, molt boniques, i de tons clars. La porta del saló estava oberta, i un mirall que ocupava tot un pany de paret, davant de l'entrada, reflexava un bon nombre de sillons i una taula llarga i baixa, amb gerros i bibelots. Els mobles, de fina caoba dominicana, eren lluentos com si fossin de caramel.

Jo pensava que, mentre estéssim a la casa, hauríem de romandre sempre dins de la nostra cambra i tot allò sols podríem mirar-ho mig d'esquiltentes, doncs pressentia que mai no arribaríem a experimentar una mútua confiança.

Ací totes les portes de les habitacions són de persiana, perquè passi més aire, i com que la nostra cambra està a un costat del vestibul, mentre curiosament i sense fer soroll, anava desempaquetant i ordenant les nostres coses, jo veia Donya Maria asseguda al balancí, fent com si mirés una revista, i me la imaginava amatent a la nostra conversa, volent interpretar aquelles paraules que li eren desconegudes.

Podia veure la seva cara, de perfil. Vaig trobar-la lletja, de faccions dures, els ulls grossos; la boca tenia un rictus que la feia aparèixer un xic torta.

Recordant ara aquell dia, no puc menys de riure'm de tots els detalls de la nostra arribada. Si m'hagués deixat emportar per la primera impressió, agafó les maletes i me'n vaig escales avall a cercar un altre allotjament. Per fortuna, estàvem massa cansats després de passar més de setanta quilòmetres encaixonats dintre una *guagua*, amb un sol que ho torrava tot, plens de pols. I a més, la casa ens oferia la temptació de dues cambres de bany, grans i netíssimes, de les quals ens en férem amos tan aviat com poguérem, i ningú no es va adonar, ni jo vaig voler dir res, del mal humor que tenia.

Avui, després d'aquest temps que ja hem viscut a aquesta casa, en què la major part del dia el passo al seu costat, en què veig els menuts corrent per tot arreu amb plena llibertat i que són estimats per tots els de la casa, i haig d'agrair-li tantíssimes atencions...: avui la miro tan diferent d'aquell primer dia!...

Es jova i ho semblaria més si es preocupés de la seva persona amb més coqueteria. Té un cabell tan bonic, tan negre i brillant, tan rinxolat; però ella té la mania de mullar-se'l perquè no se li coneguin les ondes, per por de que pugui semblar-se al cabell de les negres, i se l'estira fins en-

Cluny de la Patria
(Full d'un diari. 30-5-1940)

“DOÑA MARIA”

Per ANGELS S. CRESPO

tortolligar-lo en un monyo un xic alt perquè no li dongui calor sobre el clatell. Les embarnillades cotilles i les faixes incòmodes li són desconegudes. El seu cos, més aviat ple, fimbria lliurement sota la seda de la combinació i la bata fresca, folgada; i moltes vegades, algun estrip, que ella no es preocupa de cosir, obre en la seva esquena com una finestra per on s'hi guaita un troç de carn morena.

Una de les coses que més li agrada és banyar el meu menut junt amb ella. M'arriben, barrejades amb el soroll de l'aigua, les seves paraules i les rialles en veure les cares i magarrufes que fa el nano quan el posa sota la dutxa. Després surten amb el cap xop i el cos perfumat i empolvorat, de colònia i de talc; el nen sembla un peixet a punt de fregar, i ella no vol pas que li posi roba. “¡Por Dios!, déjelo así, desnuditoss...”. (Arrossega les esses d'una manera exagerada, i les posa al final de gairebé totes les paraules). No tinc altre remei que obeir-la, doncs tot seguit que giro el cap, Donya Maria me'l torna a despullar. “¿Cree usted que están en su país...? Aquí, hasta que no son grandasos, no se les viste en la casa!”.

I la bona dona fa jugar el meu nen sobre la seva falda, tot cantant-li amb veu monòtona:

*“Este muchachitoss...
que bonito ess;
este muchachitoss...
quiere andar de pié!”*

I afegeix: “Ya verá, doña, como si le cantamos esta canción nos andaré pronto”. N'està tan convençuda que no goso contradir-la, i fins em produeix una certa emoció sentir, la seva veu com adquireix un to ben dolç en amanyagar el meu fill.

A les dones dominicanes els agrada tenir els seus negocis —“manejar plata”, que diuen—, però no pas subjectant-se a un treball constant i disciplinat, sinó tantejant diverses coses i combinacions. N'hi ha que fan uns dolços boníssims, que després venen els negrets pels carrers i cases, cobrant-ne una comissió; altres fan pastissos de peix o de pollastre; altres porten de Puerto Rico vestits i tot el que poden de contraban, que les seves minyones van a oferir a la clientela. Elles, però, no es mouen pas de casa i fan tots els seus negocis, rifes particulars, compra i venda de bitllets de la loteria oficial, etc., etc., gronxant-se plàcidament en llurs balancins.

Donya Maria tampoc no ha pogut sostreure's a aquesta fal·lera. Malgrat que no ho necessita, i que desplaça al seu marit, ella vol tenir el seu *negossito*, que consisteix en llogar unes quantes habitacions sobreres a persones que “sean gen-

te" —ésser "gente" vol dir ésser persones honorables, serioses—, i tots els beneficis que en treu els gasta amb els seus capricis particularíssims: begudes refrescants, gelats, dolços i tota mena de laminadures i, sobretot, amb bitllets de la loteria oficial, que es juga setmanalment.

Els dominicans senten una febre grandíssima per la loteria, i com a espectacle resulta ben distret. A les nou del matí, cada diumenge, des de la nostra casa que, pel jardí posterior, toca amb l'edifici on s'efectua el sorteig, ja sentim la música d'un quintet que es situa a la voravia, davant de la porta, per a amenitzar l'acte. Comença amb una melodia típicament tropical i tot seguit giravolten els bombos metàl·lics i deixen caure les petites boles; el públic quasi s'aguantava el respir, mentre un empleat, amb veu nasal, canta el número i el premi; i l'operació es repeteix unes quantes vegades. Torna llavors la música amb un *merengue*, corejat, que ve en bona hora a afluir els nervis tívants dels espectadors, i així, amb intervals filharmònics, va desenvolupant-se la rifa, que dura un parell d'hores. Mentrestant Donya Maria, neguitosa, fa anar i venir la Titina, la cambrereta negra, perquè la tingui al corrent de la sortida dels premis grossos, doncs els petits no li interessien. Però, per ara, veig que no té gaire sort.

Donya Maria s'aixeca molt aviat. És la primera en llevar-se, ja que diu que li agrada el "fresquito" del matí, i no li preocupen gens ni mica els seus dispendis per anar amb compte en no fer soroll. Pel contrari, les grosses sabatilles del seu marit, que té el costum de posar-se, fan un *clec-clec* amb el seu caminar fort sobre la fusta del pis.

Jo la sento, mig endormiscada encara, com va d'un cantó a l'altre, com crida des de la galeria en Ramon, un criat negre que a la vegada que fa algunes feines a la casa, serveix de mosso a la fàbrica que té el marit de Donya Maria, en les hores que ací no es necessita. Dorm en un recambró abaix, junt al pati, i ella de dalt estant, li dóna totes les ordres: "¡Ramón!, ¡levántate, *pasmao!*; ¡tienes que regar las plantas antes que les dé el sol; saca los tarros de la basura a la calle; pero no te *dilates* para subir a desayunar!..."

Ve després la segona part, quan crida els seus fills, els seus "mellizos", dos dimoniets de tretze anys que dormen a la cambra del costat de la nostra, separada per un embà i uns finestrons alts que hem de deixar oberts tota la nit perquè puguem disfrutar d'un xic de fresqueta. "¡Pepe, Luisss...!", fa ella, tot sacsejant-los; però els bessons fan el ronsa. "¡Por Dios!, ¡si paressen plomoss! ¡Muchachitos, levántense!"... Per fi aconseguix espavilar-los; aleshores venen els crits, els jocs, les batusses, els coixins llençats d'un llit a l'altre, i que moltes vegades passen brunzents com una sageta pel finestró i cauen sobre la nostra mosquitera, que s'enfonza sobre nosaltres.

Altres vegades, l'escàndol i les seves baralles arriben a tal extrem, que Donya Maria es treu les sabatilles i els empaita en una veritable cursa al volt de la galeria interior de la casa. "¡Espérense!, ¡ya verán ustedes, si les pillo, el chancletasso que les voy a dar!". Però no els "pilla" mai, perquè els que abans semblaven enemics, s'uneixen per defugir el càstic de la mare i s'escapoleixen escales avall, a mig vestir, fins el carrer...

Per la tarda, quan tots han marxat i la casa resta silenciosa, ens asseiem totes dues en els còmodes balançins del rebedor, on hi passa una mica de fresca; ella gronxa que gronxa, i jo cus que cus la nostra roba, i moltes vegades, quan la bugadera en puja una pila ben blanca i emmidonada, jo m'ofereixo a sargir-li també la seva i posar els botons que hi falten. Donya Maria se'n riu d'aquesta "mania" i pregunta si és un costum de les catalanes l'entretenir-se,

com si no tinguéssim altra feina, cosint fins el més minúscul estrip.

A cada moment puguen els venedors a oferir les seves mercaderies: les deliciosos pinyes de "pan de azúcar", ensiamis, tomàquets, mani, llagostes... Els vailets amb un enfilall de peixos, pescats des de les roques, amb perill de caure a l'aigua i d'ésser engolits pels golafres tiburons que ronden per aquestes costes. Els venedors de pastissos, que s'anuncien amb el dringueig d'una campaneta, obren la seva caixa, fan descansar-la sobre unes potes en forma de tiora, i exposen tot l'assortit dels dolços; n'hi ha d'un i de dos centaus. Donya Maria ben sovint em convida amb dolços i amb gelats de "La Imperial", que són riquíssims i costen cinc centaus.

Aquestes estones que passem juntes donen a les nostres converses un caire més íntim, però ella no es confia. No li agrada aparèixer sentimental i més aviat agafa un to de broma i mig burleta. És gelosa del seu marit perquè diu que és molt "enamorado"; fins té una persona de la seva confiança encarregada de tenir-la al corrent de totes les sortides que ell faci. Això no tindria res d'estrany, si no fos per un petit detall: ella té trenta-quatre anys i ell està pels volts dels setanta, encara que els porta molt dissimulats.

Una de les grans preocupacions de Donya Maria la constitueix la seva filla. Per a ella tot li sembla poc. És un seguit d'encarregar-li vestits. Totes les "importadores" de robes i adornaments tenen una bona clientela en aquesta mare que orgullosa i convençuda de la bellesa de la seva filla, vol que tot el que porti no la desmereixi. Veritablement la noia és molt bonica i malgrat tenir solament quinze anys figura a totes les ressenyes de reunions de societat d'una manera constant i destacada.

El que m'estranya és que mai Donya Maria no surt amb ella. Mentre el seu marit, perfumat i empolainat, tot estarrufat dintre un vestit d'etiqueta tropical, acompanya la filla a totes les festes, ella es queda a casa tranquil·lament. La noia sembla una princeseta dels contes de fades: sedes, tuls i flors. La seva mare li dóna la darrera ullada per a no oblidar cap detall, i després sortim al balcó per a veure'ls marxar. La cambra ha quedat en ple desordre; per les cadires i sobre del llit hi ha robes a dojo, sabates, mitges. El tocador té els calaixos oberts i deixen veure tot un escampall de coses d'on la noia ha triat el que més li ha plagut. Per sobre el vidre de la tauleta hi ha grans taques de pòlvors i els flascons mal tancats deixen escapar flur perfum.

Entre Donya Maria i jo ho endrecem tot. Després jo me'n vaig vers el "parque Colón". I ella es queda, gronxant-se junt el balcó. Quan baixo l'escala, encara sento el *nyic-nyic* del balanci, i experimento una mena de tristesa. Per què resta sola?, per què ara que encara és tan jove, no surt també amb ells, i després d'haver-se preocupat tant per la roba de la seva filla, no sent el desig de veure-la en mig de la festa, obsequiada i galantejada pel jovent?

No arribo a comprendre aquestes dones del tròpic que estan plenes de contrasentits. La fama ens les presenta apassionades, sensuals, però jo les veig indiferents, amb un aire de tant-se-m'en-dóna, sense il·lusions de cap classe.

Veritablement, no puc comprendre Donya Maria en certes coses. Mentre la seva filla, gairebé una nena, i el seu marit, un vell, ballaran, fruïran i vindran a deshora, ella, en plena joventut, forta, sana, resta a la casa; potser s'endormiscarà gronxant-se dolçament, qui sap entre quins pensaments. I demà tot serà igual; a les set del matí tornaré a sentir la seva veu i el *clec-clec* de les sabatilles, per la galeria...

Prop del refugi català de Farellones.

NO SOLAMENT en el territori estricte dels països de parla catalana és on vibra i es manifesta l'esperit de la nostra Catalunya.

Per això, evocarem avui un lloc i una tasca; un punt d'aquesta grandiosa serralada andina que agermana i estableix fecunda fusió entre els nostres sentiments de catalans per la sang i de xilèns per adopció. Ens referim a Farellones.

En recordar-lo, no podem fer-ho únicament a través del prisma exclusiu de l'excursionista que ha trobat un lloc que satisfà els seus anhels espirituals i àdhuc els materials.

Farellones, en efecte, els satisfà plenament. La Naturalesa hi exhibeix la seva magnificència, amb imponent plenitud: les altes muntanyes, amb llurs cimals nevats; les pendents abruptes i els profunds precipicis; l'ondulació de les vessants que, a l'estació freda, apareixen cobertes amb l'altura de la neu, per a canviar, després, amb els múltiples tons verds avellutats de les prades. La nostra mirada s'esplaia amb la grandiositat del paisatge i ens sembla trobar-nos més pròxims a la immensitat de l'espai. L'esperit amplia també els seus horitzons i són oblidades les misèries d'aquest món, amb les seves lluites i preocupacions. I el nostre cos, en el repòs de l'esperit, hi troba una renovació de les seves energies. L'aire, transparent, subtil, sembla entrar fins el recó més amagat dels nostres pulmons i arrossegar-ne totes les impureses.

Els catalans, tan amants de la Naturalesa, de les excursions, podem considerar Farellones com un lloc ideal per a escalar les muntanyes i descendir a les valls per les quals corre la fresquíssima aigua dels rierols, cantant entre les pedres, després d'haver deixat anar, des dels cims, llur cabellera de blanca escuma. I quan totes les regions altes resten cobertes per la neu, la joventut sana i optimista omple els aires amb les seves rialles i experimenta les màximes emocions en lliscar, amb els esquís, per la gelada pista.

El refugi català a Farellones

(Comentari llegit a l'audició radial "Per Catalunya" del dia 18 de novembre).

Tot això seria suficient per a fer de Farellones un lloc de privilegi, un lloc estimat. Però, com diguérem en començar, aquesta atracció pot experimentar-la qualsevol excursionista.

Per a nosaltres té encara un altre encís, més íntim, i és que allí dalt, en la immensitat de la serralada dels Andes, hi ha un edifici d'estil rústec, de pedres massisses; un bell refugi que exhibeix, en tots els seus detalls, el gust més exquisit per a fer-lo adient a aquell lloc, al seu ambient, al compliment de la seva finalitat.

A Farellones hi ha diversos refugis, naturalment. Però nosaltres ens referim al nostre, al dels catalans, doncs en contemplar la nostra bandera barrada, al costat de la xilena, onejant al vent, ens sembla com si un troç de Catalunya hagi vingut fins a nosaltres per a oferir-nos una llar on sempre poguem trobar-nos-hi, recordant i revivint els nostres costums.

Aquest refugi el devem a l'enorme esforç i entusiasme de la Secció d'Excursionisme i Esquí del Club Esportiu Barcelona. Aquell estol de joves, plens de fe i d'energia, hi han posat tots els seus afanys i han anat bastint-lo amb la màxima il·lusió. Es la seva obra. Cada pedra, cada objecte ens parla dels treballs i els sacrificis d'aquets catalans emprenedors als quals no han atemoritzat les ingents dificultats de tot ordre.

El diumenge passat, uns quants catalans visitaren per primera vegada el xalet-refugi de Farellones. I no creiem cometre cap indiscreció, sinó molt al contrari, si reproduïm alguns paràgrafs de la lletra de salutació que els dirigí l'amic Pere Pruna, President de la Secció d'Excursionisme i Esquí del Club Esportiu Barcelona. Deien així:

"Si hagués estat entre vosaltres, segurament que, a aquesta hora, m'hauria aixecat de taula, no per a fer-vos un discurs, sinó per a explicar-vos verbalment, què és això que uns pocs — poquíssims — hem fet, pensant en la nostra estimada Catalunya.

"Aquest pocs hem estat ben sovint blasmats i sempre incompresos. El fet de bastir damunt d'aquests espadats de roca una llar per a tots els catalans, no ha estat ni mica considerat per molts d'aquests. El nostre esforç no ha estat

ARMENGOL PALMES
PINTURA, DECORACIO

AV. PORTUGAL, 999 — TELEFON, 52477
SANTIAGO

Fútbol i política

Per ISIDRE CORBINOS

LA POLITICA no té res a veure amb el fútbol. Així s'ha dit sempre, arreu del món. I així acabem de llegir-ho ací mateix, a Santiago de Xile, amb motiu d'algunes informacions sobre si certs països aniran o no al Campionat Sudamericà de Fútbol. Els que no volen anar-hi diuen que s'abstenen per solidaritat amb el poble argentí; i que, en tot cas, no voldrien fer d'"elemento manifestante" envers certa política.

Jo sempre he cregut que això de que l'esport és apolític és semblant a l'apoliticisme de certs grups que practiquen la política de l'apoliticisme; ells es diuen apolitics, però tenen una superba política; la de no fer política, és dir que, en política, fan la pròpia, i prou.

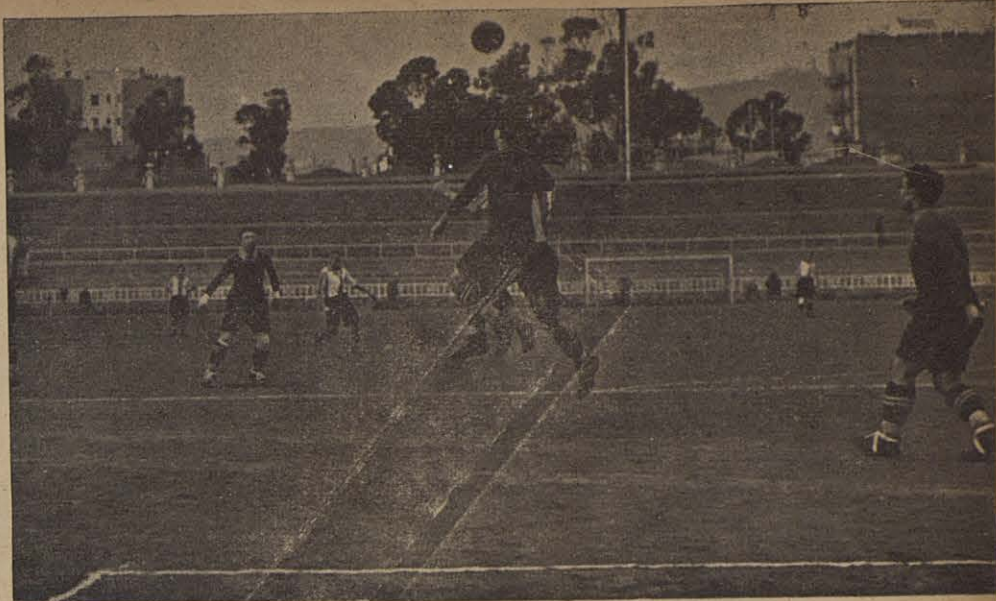
Bé, doncs. Jo sostinc que el fútbol a Catalunya no hauria pres la gran empena que assolí, sense la política. Sense aquells partits històrics "Barcelona - Real Deportivo Español" (i després, "Deportivo Español" a seques), el fútbol hagués estat a Catalunya una cosa esquifida.

El "Deportivo Español" es convertí, pocs anys després de néixer, en "Real" per obra i gràcia de la família La Riva: aquella família de botiguers "betes i fils" que van prosperar amb el "comercio" i més tard, amb el senyor Garcia, formaren la firma "Riva y Garcia", grans fabricants de tela de llensols. En Genaro La Riva, el més petit de la família, anà a Anglaterra a fer estudis i allí es féu jugador de fútbol; en tornar a Catalunya, donà el seu recolzament al "Deportivo Español" a canvi que aquest es posés la corona: i el club es féu "Real". Es cert, i així hem de dir-ho, que entre els grans jugadors d'aquest club, algun no era pas "real", ni molt menys; per exemple, el gran "Tiago" Massa-

tingut en compte. A tot estirar s'hi ha concedit alguna vegada la importància que es concedeix a una gesta d'allucinats.

"I, no obstant, nosaltres no som uns allucinats. Sabem molt bé el que volem, i ho perseguim amb la serenitat i tenacitat pròpia de la nostra raça. Volem que la tradició muntanyenca de la nostra Pàtria es reproduïxi a Xile, on tan fàcil es trobar-hi llocs paral·lelament bells. Volem ésser nosaltres mateixos, junt amb els nostres fills, els hereus directes d'aquella tradició muntanyenca de casa nostra que féu possible aquell planter de joventut, sana de cos i d'esperit, que fou sempre estimul i enveja d'altres pobles. Volem forjar un jovent nou, que cerqui a les muntanyes estimul i serenitat per a les lluites diàries. Volem que la nostra Pàtria llunyana en jorns, estigui ací dalt latent amb nosaltres, per a poder reviure-la sempre a l'encant d'una bella cançó, o al recer de la llar acollidora. Volem, en fi, que aquest niu d'algunes sigui la veritable llar de tots els catalans, allunyadora d'intrigues i passions pròpies de la vida agitada de les terres baixes.

"Amics. El que us escriu aquestes ratlles us adverteix d'un perill. Aquesta obra impulsada per uns romàntics està en un moment greu. No és per la possessió material d'aquests sostres i murs, on cada clau i cada graó d'escala té per a

Camp de les Corts. Un "clásico" Barcelona-Español a porta tancada (1925)

na, que després es féu "criador de caucho" al Brasil; ni tampoc en Sampere, fill del filòleg Sampere i Miquel. Al menys, podem dir que tots dos eren ben catalans i així ho demostraren quan arribà el moment; llavors, un grup de socis del club, en una sessió famosa, varen suprimir el "Real".

El "Barça" era, per natural contrast, tot el revés. El "Barça" representava la catalanitat. Si no féu política, els seus socis s'oposaren sempre a la "política de l'apoliticisme" de l'"Español"... apoliticisme que l'"Español" demostrà adherint-se a la Dictadura d'en Primo de Rivera. A més, els noms dels clubs ja eren, aparells de guerra. "Barcelona", per una part; "Español", per l'altra. Naturalment, molt sovint els partits acabaven a clatellades. Es més. El poble català trobava en el "Barça" un veritable refugi: un medi per expressar el seu sentiment. Quan a Catalunya el "Governador Civil" suprimia tota manifestació al carrer, el poble esperava una victòria del "Barcelona" per a anar a rebre'l d'una manera grandiosa; dotzenes de milers de persones acollien amb el major entusiasme l'equip guanyador i es formava una manifestació que l'autoritat no podia impedir. I ¿qui no recorda aquella memorable ocasió en què la multitud, aplegada al camp de Les Corts, acollí amb una

nosaltres el valor d'un símbol, sinó per les possibilitats de que això començat per catalans, de cara a Catalunya, esdevingui ben aviat, per manca de col·laboració catalana, un lloc d'esbargiment qualsevol, sense cap mena de regust propi, allunyat completament d'aquella fervorosa idea a la que, amb tant d'amor, li hem dedicat jornades senceres de treball i d'esperança.

"Necessitem, amb urgència, col·laboració efectiva. Necessitem poder seguir la línia del principi, i això no ens serà possible fer-ho sinó assolim que tots els catalans s'apleguin al voltant nostre. Si això no és possible, algú que espera amb malícia, podrà veure com s'enderroca aquesta gesta tan primorosament iniciada".

Tant de bo, en efecte, tots els catalans de Xile comprenguessin tot el que representa aquest xalet-refugi i s'imposessin el deure d'ajudar aquesta tasca en la mesura de llurs possibilitats.

Per a tots els que estimem les nostres coses i costums, Farellones és i representa una continuïtat. Admirem el treball realitzat, però pensem en el que encara resta per fer. Treballem tots per tal que, com ens ho demana l'amic Pere Pruna en nom de tots els seus companys, sigui una realitat magnífica i permanent, al mig de la serralada andina, aquesta llar per a tots els catalans.

imponent xiulada la "Marcha Real", executada per l'esquadra anglesa?

La història dels partits "Barcelona - Español" fou una anticipació "esportiva" del que vingué després. Les clatellades en els terrenys futbolístics eren l'avançada de les grans baralles serioses.

Generalment, la gestació d'aquelles clatellades esportives era lenta: durava setmanes. Les primeres batusses es produïen entre els "escamots" que es reunien a la Rambla de Canaletes, al costat del primitiu "kiosko" d'en Sala (per cert que en Sala féu la seva fortuna amb la venda de les primeres "patates fregides a l'anglesa" que es van conèixer a Barcelona; després fou propietari de bars, restorants, hotels, a Barcelona i a Madrid; fou també dirigent del "Barcelona"). Al "kiosko" de Canaletes hi havia com a encarregat de la venda de les "pastes" i els dolços un fanàtic del "Barça", el qual lliurava als socis del "Barcelona" el millor de la mercaderia, mentre que als socis de l'"Español" els donava les deixalles de vuit dies enrera. Moltes de les batusses preliminars de les clatellades dels partits tingueren per motiu... una pasta "seca"!

De set a vuit del vespre, cada dia, els grups del "Barcelona" i de l'"Español" es reunien a Canaletes. Per molt temps, el grup del "Barça" era capitanejat per en Bosacoma, i el de l'"Español" per en Sampere gran — germà del Sampere jugador —, al qual l'anomenaven "nas de lluna". En Bosacoma, home gran i gros, molt ben enraonat, encara que incisiu, apareixia puntual a les set, amb un paquetet al braç, que mai no va saber ningú el que era. Més tard apareixia en Sampere, també alt i gros, tètric i borni d'un ull, vestit de negre. Els grups, separats, feien llurs comentaris al partit proper; però mai no faltava qui atiava el foc: un d'un grup espiava el que deien els de l'altre, i... ja hi eren: clatellades.

Els dies de partit "Barcelona - Español" era necessari prendre les precaucions del cas. Seria llarg relacionar els partits entre el "Barça" i l'"Español" que no van acabar. Alguns sols finien amb la presència de les "fuerzas montadas de la Guardia Civil"; d'aquells partits sortí la frase, després clàssica: "el partido terminó con un Carrousel".

Nosaltres recordem un partit que fou famós per un gest d'en Pep Samitier. Un dia de "Barcelona - Español", tantes coses lletges va sentir en Samitier que, adreçant-se a certa part del públic, va colpejar amb la mà esquerra el seu braç dret, al mateix temps que, de la mà dreta, n'arronçava quatre dits i n'estenia un. És de suposar el rebombori que això produí.

Les clatellades obligaren, més d'una vegada, a jugar a porta tancada, partits de campionat entre el "Barcelona" i l'"Español". En recordem un que guanyà el "Barça" per

PRESSUPOSTOS — CONSTRUCCIONS

RAMON SANROMA

HUERFANOS, 1164 (Galeria Alessandri) - OF. 41

TELEFON 84318

un a zero, marcat precisament per en Sami. Agafà la pilota al mig del camp, es passà a tothom i, d'una canonada, deixà en Zamora amb un pam de nas. Després en Samitier es llençà sobre la pilota, la petonejà... i se l'emportà fins el mig del camp. El cert és, però, que si amb aquests partits a porta tancada s'evitaven les clatellades dins del camp, a fora no s'evitaven; els partidaris no "veien" el partit, però l'"escoltaven": i les baralles hi eren igual!

Els idols màxims dels "Barcelona" i de l'"Español", és dir, en Samitier i en Zamora, representaren ben bé el què era cada club. En Samitier era d'extracció popular; començà a jugar al camp dels Atmetllons, o sigui un camp que

En Samitier, "l'home llagosta", fa vintidós anys, en un partit Barcelona-Sparta de Praga.

hi havia darrera de la que fou Escola Industrial, al carrer de Provença. Per cert que en Sami tenia un motiu que pocs li coneixen: li deien "Pear", en record d'un davanter centre d'un equip anglès professional que vingué a Barcelona i féu sensació. En Samitier es féu ell mateix; viu, amb una intel·ligència natural, adquirí una cultura que li mancava. En Zamora era una altra cosa. De petit jugava a la pilota basca al "Frontón Condal"; alternà sempre amb persones més o menys "aristocràtiques"; no és estrany que del "Barcelona" passés a l'"Español" —al Barcelona, el substituï en Platko, que viu ara a Santiago de Xile—. Després en Zamora va deixar un "Real" per un altre "Real"; de l'"Español" se'n va anar al "Madrid". També en Zamora tenia un motiu escaient; li deien "el pavero".

El fútbol, doncs, a Catalunya anà sempre recolzat per la política. I això, com una cosa natural. El "Barcelona" era la representació viva de Catalunya; l'"Español", es volgués o no, simbolitzava allò que després Franco qualificà d'"Espanya, una".

PER excés d'original, en el nostre darrer número ens vegérem privats del goig de fer-nos ressò del nou èxit obtingut per l'Orfeó Català en ocasió de la seva anada a la ciutat de San Antonio, el diumenge dia 7 d'octubre.

La Municipalitat d'aquell port té el projecte d'erigir un Monument en recordança i homenatge al plorat President de Xile, Don Pedro Aguirre Cerda, tan estimat pels catalans. Per això, l'Orfeó Català, que per anteriors actuacions, disfruta a San Antonio d'un prestigi ben guanyat, acceptà de bona gana el requeriment que li fou fet per a donar un concert a aquella població, amb la finalitat de recollir cabals amb destinació al Monument.

El generós esforç de l'Orfeó Català es vegé magníficament compensat, doncs des d'un punt de vista artístic pogué anotar-se un nou esclatant triomf, reconegut pels aplau-

ESCOLTEU

TOTS ELS DIUMENGES

de 1,30 a les 2 de la tarda

"PER CATALUNYA"

Audició de "SOLIDARITAT CATALANA"

Radio "La Americana" C. B. 130 i C. E. 960 (ona curta)

Freqüència de 9660 Kc. Banda de 31 mt. Logitud d'ona 31,25 mt.

diments i entusiasme del nombrós públic que omplenava a vessar l'espaiosa sala del Teatre de San Antonio, i a més pogué constatar que la seva actuació produí, en l'aspecte econòmic, una notable aportació als fons recollits per a l'erècció del Monument al President Aguirre.

El senyor Alcalde de San Antonio, amb paraules profundament sentides, expressà a l'Orfeó Català tot el seu agraiement, i d'una manera semblant el manifestà a la Penya Batibull del Centre Català (doncs cal remarcar que uns quants elements de la Penya, en representació dels catalans tan generosament acollits a Xile pel President Aguirre, s'associa-

Centre Català

L'Orfeó a San Antonio

ren a aquell acte, amb llur presència personal i amb el llurament d'un important donatiu. La primera autoritat municipal de San Antonio prometé recolzar amb entusiasme la petició que amb tota emoció li formulà el senyor Agustí Talfall, President de la Penya Batibull, per tal que un carrer d'aquella ciutat rebí el nom del nostre President Màrtir Lluís Companys.

Tots els nostres compatriotes foren després convidats gentilment a visitar l'Hotel Oriente de Llo-Lleo, on foren obsequiats d'una manera esplèndida pel seu propietari senyor Manuel Lázaro.

La festa dels muntanyencs

Els ardits minyons del Club Deportivo Barcelona (Secció d'Excursionisme i Esquí) celebraren, els dies 10 i 11 de novembre, als salons del Centre Català, dos lluidíssims balls de disfresses, que resultaren animadíssims i foren, en tots sentits, un èxit complert.

Tingué lloc el primer el dissabte dia 10, a dos quarts d'onze de la nit, i el següent l'endemà a les sis de la tarda. Foren amenitzats ambdós per l'Orquestra Saint Lorenz, la qual complí magníficament el seu comès de mantenir l'entusiasme dels assistents, sense que decaigués ni un sol moment.

Les agradables festes resultaren, en conjunt, un èxit total, ben merescut, per cert, pels entusiastes organitzadors, que en altres aspectes han sabut realitzar la bella obra, deportiva i patriòtica, que culmina amb la creació i mantenició del Refugi català de Farellones, veritable Institució benemèrita entre les dels catalans de Xile, mereixedora de la simpatia, de l'agraïment i de l'ajuda de tots els bons catalans.

Resposta a una lletra oberta

Els nostres lectors coneixen, possiblement, la lletra oberta que el Directori del Centre Català adreçà a SOLIDARITAT CATALANA, i que fou publicada a "Germanor" del mes d'octubre darrer.

Tant SOLIDARITAT CATALANA, a la qual anava adreçada la lletra oberta, com l'AGRUPACIO DEMOCRATICA CATALANA, editora de la Revista "L'Emigrant", l'han contestada degudament, rebatent de manera explícita tots els punts que planteja l'esmentada lletra.

Tot i el caràcter d'obertes que tenen també aquestes respostes, no es fan públiques de moment, perquè tant SOLIDARITAT CATALANA com l'AGRUPACIO DEMOCRATICA CATALANA, amb un ampli sentit de responsabilitat, entenen que la discussió dels afers locals en la forma adoptada pel Directori del Centre Català, en plantejar-los públicament d'una manera parcial i innecessària, no afavoreix gens la unió dels catalans en general, ni la dels socis del Centre en particular.

Esperem que el Directori del Centre Català sàpiga fer-se càrrec que sols per patriotisme i per amor al Centre ha estat adoptada aquesta actitud, i que, comprenent-la, tractarà, tal com li correspon, d'agermanar tots els catalans antifranquistes que, voluntàriament o com a refugiats, resideixen actualment a Xile.

Forn "Nueva París"

JOSEP RIUMALLO P.

TELEFON 32769

LIRA. 144

SANTIAGO

ELABORACIO DE PA AMB

FARINES DE PRIMERA QUALITAT

REPARTIMENT A DOMICILI

Instal.lacions i reparacions elèctriques

d'Agustí Tafall

Autoritzat per la D. G. S. E.

Matucana, 565

Tel. 94948

Compra - venda de motors i venda de
tota mena de materials elèctrics

MOBLES

Tarragó, Vives i Cía. Ltda.

Mobles rustics de qualitat per a cases de:

- * ESTIUEIG
- * "FUNDOS" i
- * CIUTAT

EXPOSICIO, VENDA I OFICINES

Av. PROVIDENCIA 1190

— TELEFON 46522

Fàbrica: GIRARDI 1427

CONSTRUCTORS

INSTAL.LACIONS

NOTICIARI

Els catalans de Perpinya homenatgen Pompeu Fabra

Per les notícies —naturalment, un xic atrassades— que ens arriben del Rosselló, ens donem compte que fou grandios l'homenatge que els nostres compatriotes residents en la seva simpàtica capital tributaren a l'insigne Mestre Fabra.

Els actes, celebrats el dia 2 de setembre, es desenvoluparen en mig d'un entusiasme i d'un fervor patriòtic inigualat. Al matí, sota els plàtans del Parc, es ballaren sardanes en el seu honor. A les cinc de la tarda, a la Sala-Biblioteca de l'històric Castellet, tingué lloc el lliurament a Pompeu Fabra d'un àlbum de signatures. Joan Alavedra, President del Casal de Catalunya, li oferí en un abrandat i magnífic discurs.

Mestre Fabra agrai l'homenatge. Digué que la distinció de què havia estat objecte i l'honor que li havia fet la Universitat de Tolosa, en realitat no era a ell, sinó a la nostra llengua, a la llengua catalana com a llengua nacional, que havia estat rendit. És aquest sentit, digué, que han copçat els estudiants de Barcelona, els estudiants del Front Universitari de Catalunya (la secció universitària del Front Nacional de Catalunya), en una comunicació que li dirigiren felicitant-lo.

A continuació parlà el batlle de Perpinya, senyor Mercader, el qual posà de manifest que, en mig de la dissort soferta pels catalans refugiats s'havia produït el fet afortunat de posar en contacte i de fer conviure germans d'un costat i altre del Pireneu, perquè es coneguessin i s'estimessin encara més.

No acabaren ací els actes d'homenatge, car continuaren amb una altra audició de sardanes a la Plaça del Castellet, puntejades per una immensa generació que l'omplia. Amb un vi d'honor al Saló de festes, del "Café de la Paix", amb un sopar ofert al Mestre pel Consell Directiu del Casal de Catalunya. I més sardanes, ballets per l'Orfeó Canigó, himnes, patriotisme autèntic...

Amb aquelles diferències de temps que imposa la distància, des d'aquestes terres tan llunyanes, trametem a Mestre Fabra la nostra felicitació, el nostre fervorós agraïment i la nostra incondicional adhesió.

El reconeixement de Venezuela

El següent és el text del telegrama que el President Bétancourt adreçà al Govern de la República, comunicant-li la seva decisió d'entaular relacions diplomàtiques:

"He rebut el cablegrama en el que em comuniquen que el Govern presidit amb encert per vós va merèixer per aclamació el recolzament de les Corts. Satisfactòria és aquesta notícia per al Govern i el poble de Venezuela, identificats en llurs simpaties envers el legítim Govern d'Espanya, transitòriament acollit a la generosa hospitalitat de Mèxic, mentre espera prendre la responsabilitat d'iniciar en el territori peninsular un règim de democràcia i llibertat.

Aquests sentiments dels governants a la pàtria lliure de Bolívar, s'han concretat en la resolució adoptada pel vot unànim del Gabinet i tramesa oficialment per la Cancelleria venezolana, d'establir relacions diplomàtiques amb el vostre Govern".

Mar i Cel

DIPÒSIT I VENDA DE
MARISC I PEIX FRESC

ESPECIALITAT
en LLAGOSTES

DEL MAR
A LA TAULA!

Publicitas

Mercat Model de Providència
LOCAL 23
TELEFON 490031 • ANEXE 23

Publicitas

Publicitas

30 ANYS DE PRESTIGI
La Bahía
de Nofre, Vadell i Perez Ltda.
LA CASA DELS MARISCS
ESPECIALITAT EN PLATS A LA CATALANA
MONJITAS 846 TELEFS 32121-2-3
SANTIAGO

Fàbrica de
MITGES
fines

DE
MANUEL FRUNS
I FILLS

CUEVAS 1274
CASILLA 4066
TELÈFON 50654

SANTIAGO

Publicitat

CREADORS DE LES
 FAMOSES MITGES

"PARAMOUNT"
"NORMANDIE"
"MITZI"

MAGATZEM
 de
Materials DE Construcció

Castro, 501, cantonada a Toesca   Telèfon, 67315

PINTURES NACIONALS I IMPORTADES.
 TERRES DE COLORS PER ESTUC.
 ARTICLES ELECTRICS I DE NETEJA
 VIRUTILLA NACIONAL I IMPORTADA
 CÈRA DE TOTES LES MARQUES
 CALÇ, GUIX, etc, etc.

Fàbrica de Tovallols
 i Barnussos

BRIXTON

de Ramon Viñas Sanromà

BLANCO ENCALADA, 2559

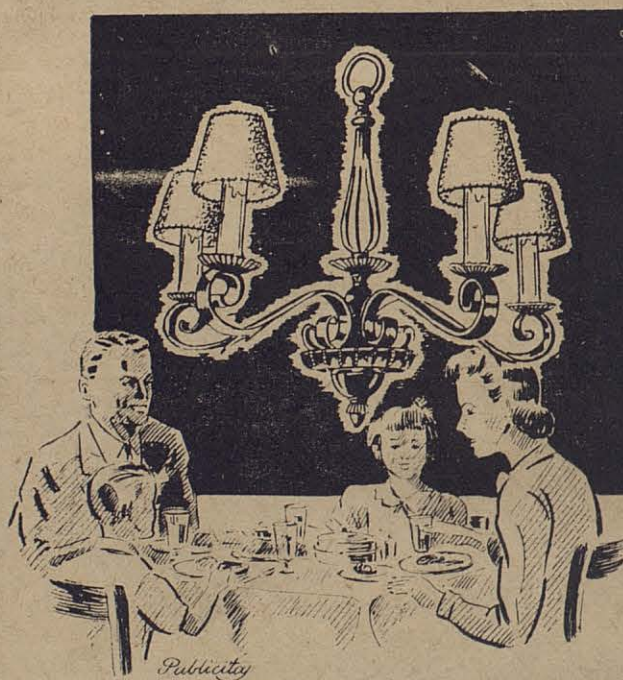

Reparació d'automobils i motors
 d'explosió

Ramon Gimeno

Tècnic Català, ex-Director-Propietari de la "Station
 Mecano" de Barcelona

PEDRO LAGOS, 550   TELEFON, 51664
 (per Carmen, quadra 15)

SOCIETAT MANUFACTURERA
DE VIDRES I METALLS

Cucurella i Cia. Lda.

RECOLETA, 1185 • TELEFON, 63292 • CASILLA, 3242

L'austeritat necessaria

"Per Catalunya", el setmanari clandestí del Front Nacional de Catalunya, publica un comentari del qual n'extreiem el paràgraf que segueix:

"Avui som nosaltres, aquella joventut que en la guerra aguantà les més dures proves i es féu tantes vegades íntimament aquesta pregunta, els que des d'aquestes planes us en fem una altra de semblant: "I tu, què has fet per a enderrocar la tirania franquista?". Sabem el cúmul d'objeccions que se'ns faran. Molts ens diran que no saben què han de fer, que els manquen les orientacions necessàries. Nosaltres només us direm i d'això n'estem segurs, que si en lloc d'entestar-se com fan molts a dissimular o oblidar la tragèdia individual i col·lectiva que portem clavada al cor, per mitjà de festes majors, balls de carrer, "corridas de toros" i altres sarcasmes per l'estil, es feien cada dia íntimament la pregunta que encapçala aquestes ratlles, trigariem molt poc temps a assolir aquesta llibertat que tothom anhela".

Per la concòrdia

Just Cabot, aquell admirable crític "dues vegades just", en un dels seus admirables articles publicats a "Catalònia", de París, analitza assenyadament un dels problemes que, mal enfocats, poden dificultar la bona harmonia entre els catalans exiliats i els que, per unes o altres raons, han hagut de restar a Catalunya. Diu Just Cabot entre altres coses:

"Es podria dir que en casos portats a l'extrem, entre els exiliats s'ha difós el concepte, que a vegades no ha arri-

bat a formular-se clarament, que fora de d'exili no hi ha redempció possible.

Doncs bé, cal reaccionar contra aquest concepte. El fet en sí de residir allà baix, àdhuc el d'haver-hi tornat "Franco regnante", no vol dir necessàriament col·laboració amb els enemics del país, acceptació del règim d'oprobri, adhesió al cretinisme imposat oficialment, traïció a Catalunya.

Posats a apurar les coses, àdhuc es podria parlar del mèrit de mantenir allà baix resistint a l'asfíxia i als perills, una mica de caliu, sia amb una resistència passiva, sia d'una manera més activa.

La colonització de Catalunya, colonització militar, policíaca i civil, és massa intensa perquè ens puguem permetre el luxe imbècil de prescindir de tots els efectius que puguem oposar-hi.

Des d'ací s'han llançat invectives contra intel·lectuals, escriptors i artistes residents a Catalunya; àdhuc s'han formulat contra ells condemnes —o, més ben dit, projectes de condemnes— sota l'acusació de col·laboracionistes, de passats a l'enemic, de botiflers, per a dir-ho amb una paraula ben odiosa. Els qui han adreçat aquestes invectives, tan pintoresques com fàcils de proferir; els qui han formulat aqueixes condemnes, tan dures com de fonament incert, tenen la seguretat que, en possessió de rensenyaments més atenedibles, que una impressió superficial, no hauran de rectificar en uns casos, d'admetre en altres circumstàncies atenuants?

Algunes informacions autèntiques, directes i fidedignes que començo a rebre de Barcelona, no fan sinó refermar els punts de vista que provo d'explicar en aquest article. La visió de l'emigrat a França no és la mateixa que la de l'emigrat a l'interior, i tal qui d'aquesta banda del Pirineu és blasmat i vilipendiat, condemnat sense apel·lació, és allà baix tingut per resistent i patriota...

...I encara: crec, com totes les persones sensates, que cal eliminar fins els darrers vestigis de la mentalitat de guerra civil...

FAIXES
I
MODELADORS

Dovita
ALVAREZ

ESTADO 99 • TELEFON 68559
• SANTIAGO •

Publicita

Oriente
DE
PUBILL GERMANS
• PLACA BAQUEDANO
TELEFON 63767

RECEPCIONS, BANQUETS,
CASAMENTS, BATEIGS,
FESTES FAMILIARS, ETC.

Publicita

Consequència republicana

Una de les qüestions de més transcendència plantejades al Govern de la República tenia relació amb possibles intervencions internacionals, per tal d'aconseguir una problemàtica i estranya "harmonització" entre la legalitat i la facció, a base d'una consulta plebiscitària al poble espanyol, per a decidir entre el franquisme, la monarquia o la República.

En la reunió del govern de la República, foren els ministres catalans i el basc, els primers que tancaren la porta, categòricament, a tota possible desviació de la veritable i bona línia. I és més: en aqueixa oportunitat feren constar, ben clarament, que llur col·laboració restava condicionada, a l'observació estricta de la condició legal de la Institució republicana, únic organisme legítim representatiu de l'Estat espanyol.

Una vegada més, els representats catalans i basc donaren l'exemple de llur provada lleialtat. Dels fons del nostre cor esperem, confiadament, que serà corresposta...

Audicions "¡Per Catalunya!"

Durant el present mes han seguit amb tota regularitat, per obra de la constància i el patriotisme dels seus realitzadors.

En l'espai destinat a les efemèrides, han estat evocades, aquest mes, la festivitat de Tots Sants, les personalitats de Fra Ginebre Serra i de Mestre Pompeu Fabra, i ha estat exalçat el refugi català de Farellones.

En aquesta oportunitat, repetim, una vegada més, als nostres amics ¡Endavant, per Catalunya!

La Llibreria "Séneca"

El nostre bon amic Joaquim Almendros ha ampliat el local que al carrer d' Huérfanos ocupa aquesta ja acreditada llibreria.

Bon patriota, va saber agermanar la festa de la inauguració a l'increment dels fons d'Ajut als Patriotes Catalans, que ell tan dignament presideix.

No cal dir com li desitgem molta prosperitat i tota mena d'èxits.

Distinció merescuda.

El jove Josep Balmes i Parramon, fill dels nostres estimats amics senyors Damià Balmes i Concepció Parramon de Balmes, ha obtingut el segon Premi de Pintura a l'oli al Saló d'Alumnes de l'Escola de Belles Arts.

PERRUQUERIA
I PERFUMERIA

Goday

Importadors d'articles de perfumeria de les
millors marques

SALO PER A SENYORS I SENYORES

MANICURA

PERMANENTS A L'OLI

PENTINATS

AHUMADA, 195

TELEFON, 85956

Rebi el nostre amic i els seus feliços pares la nostra sincera i entusiasta felicitació.

El pintor Pere Martínez Sancho.

Al Saló de Pintura de la Societat Nacional de Belles Arts, li ha estat otorgada la 3.a medalla de pintura a l'oli al nostre amic i distingit pintor.

Ens plau aquest nou èxit del senyor Martínez Sancho, i el celebrem de tot cor.

Noves professionals

Han acabat brillantment la seva carrera les senyorettes Carme i Mercè Aguiló i Pujol, filles ambdues del nostre estimat amic senyor Miquel Aguiló.

La primera ha obtingut el títol de metge-cirurgiana, i la segona ha estat distingida amb el de cirurgiana-dentista.

Adrecem afectuosament, a elles i als seus pares, les nostres felicitacions, i esperem que l'actuació de les noves professionals serà plena d'èxits.

Viatgers

—Ha estat uns dies a Santiago, precedent de l'Argentina i de pas cap el Perú, l'exímia actriu catalana Marguerida Xirgú, la qual, amb la seva companyia, va a donar una temporada de teatre a la capital de la república del Nord.

—El nostre consoci i estimat amic senyor Demetri González, després de passar una temporada a Buenos Aires, es troba novament entre nosaltres. Benvingut!

—El nostre amic i diputat del Parlament de Catalunya senyor Miquel Cunillera, es dirigia, en qualitat de representant de la Comissió Hispano-Xilena d'Ajut al Poble Espanyol, a un Congrés de Montevideo pro-ruptura amb Franco. Anava premunit del corresponent passaport, visat pel consolat de l'Argentina, en perfectes condicions legals. En arribar a la ciutat de Mendoza fou destingut arbitràriament per la policia argentina, i retornat a la frontera.

Vagi, fins on pugui arribar la nostra veu, la nostra condemna per l'arbitrària i feixista mesura, i la nostra protesta més enèrgica.

Casament

Ens comuniquen de Monclova (Coahuila-Mèxic) que el 27 d'octubre darrer hi contraqueren matrimoni l'enginyer català Carles Altaba i Planuch amb la senyoreta Rebeca Nàñez Garza.

Els trametem la nostra felicitació i els desitgem tota mena de felicitats.

Operacions.

—La senyora Alberta Ferrer de Claudi Mas ha estat intervinguda quirúrgicament pel doctor Alcaíno. Es troba, sortosament, molt millorada.

Defuncions

—Ha traspasat recentment a Santiago el soci del Centre Català senyor Ramon Aubà.

—També ha deixat d'existir el senyor Armando Zunino, pare dels socis del Centre senyors Nicolau i Josep Zunino. Rebin tots els familiars el nostre més sentit condol.

"El Negro y el Globo"

DE PEDRALS I CIA.
CASA FUNDADA L'ANY 1882

ROBA CONFECCIONADA DE TOTA MENA

SASTRERIA — CAMISERIA

Yungay, 2946 — Valparaiso — Telef. 2534

Tallers Electro Mecanics

DE VICENS PASCUAL I CIA.

10 de Julio, 1052 al 1056 — Telefon 74461

Servei elèctric d'automòbils atès per un expert tècnic català. — Especialitat en cotxes europeus, dinamos, clàxons i tota mena de recanvis.

TECHO ACANALADO

VENCEDOR

(M. R. Año 1935)

FONTOVA y FONT LIDA

Fabricantes

Calle Los Minerales 137 (ex-Costa) — Negrete
Correo 17 — Teléfono 60141
CONCHALI

Fàbrica de Mobles Colonials

Lord Cochrane, 565
Teléfono 66567

JOAN GRAMUNT MIR

MIDES ACURADES

COLL Y Cia. Ltda.

CONFECCIONS
EXCLUSIVES

SASTRERIA

Moneda, 926
Teléfono, 65392

SANTIAGO

FABRICA DE TEIXITS DE PUNT

CHILOE, 1296

TELEFON, 52626

LA FLOR DE AMERICA

DE JOAN PERIS

ESPECIALITAT EN ARTICLES D'ESPORT

VENDES AL MAJOR I DETALL

**ELS
VINS**

Moreira

**SON ELS
PREFERITS**

Publicitar

VICUÑA MACKENNA 1216
TELEFON 50701
